

TABÁK ANDRÁS

Vén ló – hószakadásban

**HÉT ELBESZÉLÉS GYEREKEIMRŐL
KÖLYÖKKUTYA KORUKBÓL**

BUDAPEST

Z-füzetek/51

**A sorozatot szerkeszti
SIMOR ANDRÁS**

**Fedélterv és tipográfia
JORDÁN GUSZTÁV**

© Tabák András

Tabák András hét elbeszélése gyerekeiről ahhoz a hagyományhoz kapcsolódik, amelynek legszebb, klasszikus alkotása Mikszáth Kálmán *A ló, a bárányka és a nyúl* című írása. Az olvasó nemcsak az író gyerekeit, hanem magát az író is megismeri ezekből a munkákból. Az író, akinek gyerekkorában édesapja munkaszolgálatos katonaként olvasta fel *A kutyák dalát* meg *A farkasok dalát*, és aki felnőttként, legkisebbik fiával együtt lesi meg a Tátrában a szabadságot választó –farkasokat: „Olyan volt az egész, akar egy látomás, És tálán annak is hittem volna, ha mellettem Muki meg nem szólal.

– Ordaskáim ... – suttopta gyengéden.

Nem mondott egyebet.

Halkan, melegen felsóhajtott.”

Letölthető:

[[PDF formátumban](#)] [[EPUB formátumban](#)]

Ő az akit szeretsz

Egyik reggel arra ébredtünk, hogy kétségtelenül itt a tavasz. Az előző napokban még komisz ködök gomolyogtak, és szakadatlanul esett, de most, íme, kertünk megtelt verőfényvel, játszai illatokkal, madárzajjal. Hars rigófütytől zengett a környék.

– Világos – mondtam Gabbancsnak –, ilyen pompás időben az Állatkertbe kell mennünk.

Lelkesen helyeselt. – Igen, apu, az Állatkertbe akarsz menni.

Hogy miért neveztük el Gabbancsnak? Nem tudom. Talán mert a Gabi igencsak unalmas becenév, s meglehet, valamimód még Shakespeare is ludas benne: „parányi, mint egy makkopáncs.” Hanem amire végképp nem lelek magyarázatot: már jócskán elmúlt hároméves, mégis rendületlenül második személyben beszél magáról. „Éhes vagy – követelődzik –, kaját akarsz!” „Mész a klotyóra – jelenti be –, pisilned kell.” A kacifántosság sem ejti zavarba: „Jöjjél a kertbe, apu, szeretnél labdázni veled.” Senki sem érti ezt a furcsaságot. Azt mondják, eddig sohase hallottak második személyben beszélni gyereket. Én sem. Felnőttet is csak ritkán. Néha egy-egy költőt.

Kimentünk hát az Állatkertbe. A kisérdalattin természetesen, hiszen buszon bármikor utazhatunk, de a kisérdalattin csak akkor, amikor az Állatkertbe megyünk, és azért olyan jó, magyarázta Gabbancs, hogy most az Állatkertbe megyünk, «mert a kisérdalattin utazhatunk.

Odakinn nem voltak épp kevesen, de sokan se. Először is léggömböt vettünk, pirosat, mert az fontos, és anélkül még az Állatkert sem ér valami sokat, meg egy zacskó hámozott mogyorót, amelyet szétszotogattunk majd az állatok között.

Mire odaértünk a vízilovak medencéjéhez, a léggömbünk elröpült, és a mogyorót észrevétlen elropogtattuk. Sebaj, vigasztaltuk magunkat, az állatok etetése úgyszólván tilos...

A medence korlátjának támaszkodtunk, és megmutattam neki, az ott, látod, a víziló.

Elnézegette a hatalmas, barna hús-tömeget, és azt mondta, a vizet látja, de a lovat nem, csak azt a nagy, kövér rondaságot, aki folyton a száját tátogatja, is hozzátette, a víz lehetne tisztább is, meg hogy mennyivel, de mennyivel érdekesebb volna, ha a nagy, kövér rondaság helyett inkább valami vitorlás úszkálna a vízen, akár a Balatonon, egy szép kis vitorlás, színes zászlócskákkal az árbocán, csillaggal a vitorláján, s amire mindjárt föl is kéredzkednénk, ugye, apu?

– Föl, bizony – bólintottam –, hát persze! – Azzal átbaktattunk az elefánthoz, hátha az nagyobb sikert arat.

Nem sok figyelmet vesztegetett rá. Annál többet arra az ősz bajszú bácsira, aki kattogó –masinájával a sétány iménti pázsitot nyírta. Barátságos –bácsi volt, nem vitás. Mihelyt odaléptünk hozzá, nyomban kikapcsolta a szerkentyűjét, és szép komótosan elmagyarázta, hogyan nyírja a gép a füvet. Amikor pedig még azt is megengedte, hogy Gabbancs megfogja a masina egyik szaryát, s egy darabig kettesben vágják a gyepet, már láttam, aligha jöttünk ki hiába az Állatkertbe, ez a fűnyírás sokáig emlékezetes marad. „No nem baj – gondoltam –, semmi vész, majd a zsiráf, azon fogsz csak bámulni igazán!”

Megbámulta. Tetőtől a talpáig, becsületesen. Azután a patájától föl a feje búbjáig, ahol a két szarvacska dudorodik, és élénken megszólalt: – Apu, ott egy repcsi... Integessünk neki?

Odafönn csakugyan úszott egy repcsi, jókora utasszállító, még a bűgását is hallottuk. Biztosan Ferihegynek tartott.

– Nem azért vagyunk itt – figyelmeztettem –, hogy mindenféle repülőgépek integessünk, inkább az állatokkal ismerkedj.

– Igen, apu – mondta engedelmesen –, ismerkedel az állatokkal. – És – megkérdezte, ha az a repcsi leszáll, garázsba megy-e, mint a buszok, vagy remízbe, ahová a villamos.

– Sem oda, sem emide – felleltem –mogorván –, hanem egy óriási csarnokba, melyet hangárnak neveznek. – Erre –természetesen muszáj volt elmagyaráznom-, – milyen a hangár, mire. használják, és hogyan fér el benne a repülőgép. Közben szomorkodtam magamban. Lehetséges, hogy agresszív ösztönök szunnyadnak ebben gyerekben? Hált valóban csak a vad ragadozók fogják érdekelni?

Tévedtem. Ha vetett is rájuk néhány közömbös pillantást, szemlátomást csak irántam való udvariasságában. És még szemrehányást sem tehettem neki. A tigrisek egytől egyig unottan kuksoltak, a párduc, a jaguár meg a többi nemkülönben. A sörényes hím oroszlán jámboran szunyókált a napsütésben.

Gondoltam, felcsigázom egy kissé a képzeletét. Mesélni kezdtem, micsoda veszedelmes és vérengző fenevadak ezek, hogyan pusztítják, ölik, marcangolják darabokra a védtelen, békés állatokat, s mondhatom, egyre jobban belemelegedtem, míg csak észre nem vettem végül, hogy már réges-rég nem rám, hanem másvalakire figyel.

Egy baszksapkás fiatalember állt ott. Előtte állvány, az állványon vászon, paletta a kezében.

Öt nézte.

– Mit csinál a bácsi?

– Fest – mondtam.

– Mit fest?

– Láthatod – mutattam –, az alvó oroszlánt.

– Miért festi a bácsi az alvó oroszlánt?

– Hogyhogy miért festi? Azért, mert... hát, hogy... hiszen ez igazán egyszerű! Meg akarja örökíteni.

Ezt a szót nem ismerte. Felvilágosítottam, mit 'tesz az, megörökíteni valamit.

Szőke fejével rábólított, most már érti.

Azután megkérdezte: – De miért festi a bácsi az alvó oroszlánt?

Nyelteim egyet, és szelíden azt mondtam,, a bácsinak ma biztosan éppen arra szottyant kedve, hogy alvó oroszlánt fessen.

Megrázta a fejét, a pillantásából kiolvashattam, hogy csudamód értetlennek tart, és kérdését megpróbálta szabatosabbá formálni. – Miért festi le a bácsi az alvó oroszlánt, ha az alvó oroszlán úgylis van?

„No nem – gondoltaim –, esztétikai vitáiba nem fogsz beleráncigálni!” – s azzal ütöttem el a dolgot, hogy ami nincs, azt bajos megfesteni, éppen ezért a bácsitól sem várhatja el, hogy az alvó oroszlán helyett azt fesse meg, ami nincs.

Ezen eltűnődött. De kisvártatva határozottan kijelentette: pedig azt, amii nincs, mégiscsak sokkal érdekesebb volna megfesteni, mint az alvó oroszlánt, mert az alvó oroszlánt megfestés nélkül is látni, de ami nincs, azt csak úgy lehetne látni, ha a bácsi megfestené.

Azt hiszem, neki volt igaza.

Ezek után a tevéikhez kerültünk. Megvallom, kedvelem a tevét. Kedvelem igénytelenségét, elnyűhetetlen szívósságát és bölcs egykedvűségét, ahogy a világ ügyeit szemléli, de nem ám holtai kívülről, hanem olyan lény módjára, aki mellest tudja, mi a dolga, és azt 'fáradhatatlanul el is végzi. Mindig is a kedvenc állataim közé tartozott.

Érthető tehát, hogy rosszulest látnom, a fiam rájuk sem hederített. A fülét hegyezte. A kerítésen túl kerekek csattogása hallatszott, mozdony dübörgés. – Apu – szólt boldogan itt vonatok is járnak!

– Járnak – hagytam rá megadóan, jól tudva, mi következik.

Hát igen, az obligát kérdések özöne. Milyen vonat jár erre?

Tehervonat, személyvonat vagy gyorsvonat? Villanymozdony húzza-e, vagy dízel? Ha dízel, melyik dízel, a piros, a zöld vagy a kék? Hány kocsi áll a vonaton? Honnan jön, és hová megy? Ülnek-e rajta gyerekek, és ha ülnek, ezen a vonaton kihajolhatnak-e az ablakon?

– Tudod, miit? – szúrtam közbe alattomosan. – Keressünk egy fagyist vagy vattacukor-készítőt!

Vattacukrot sajnos nem árultak, így hát beértük vaníliafagyalattal, és elsétáltunk a majomházhoz. Ahány gyerek csak kint volt aznap az Állatkertben, azt hiszem, mind ott visítózott gyönyörűségében. És mindegyik vaníliafagyalattot nyalt, és az apja nyakában trónolt.

Én is följajánlottam, hogy a vállamra ültetem, úgy jobbon, láthatja a majmokat.

– Nem akarsz jobban látni a majmokat – rázta a fejét a vonatokat szeretnéd látni a kerítésnél.

Erre már megmérgeződtem. No várj csak, gondoltaim, engem te nem fogsz felhergelni!

Azzal fölkerestük a medvéket. Ez volt a végsőkre tartogatott tromfom. Mert ugyan akad-e olyan gyerek, aki el nem olvad egy igazi, élő mackó láttán?

Hát egy akadt.

– Nem szereted a macikat – mondta –, csúnyák és büdösek. – S még a ketreceiknek is hátat fordított, olyan irigykedve bámult egy kisfiút, akinek tűzpiros biciklije volt, és a kormányán csengő helyett valami kimustrált autóduda. És pillanatonként túlkölt azzal a dudával.

De miért is folytatnám? Felsültem vele, bárhová vittem is. A mókusnál az önműködő locsológép érdekelte, a szarvasoknál egy szemeteskocsi, amelynek villogott a narancssárga tetőlámpája. A zebrák előtt meg egy papírcsákós, öreg mázoló, aki bagót rágott és a korlátolt pingálta, és természetesen neki is megengedte, hogy húzogasson néhányat a pemzlijével.

No és az állatódvoda? Füttyült az állatódvára. Mit neki süldő oroszlán, farkaskölyök, őzgida és hintázó medvebocs, amikor éppen arra jött egy kannákat szállító motoros targonca! S akadt-e nála boldogabb gyerek aznap az Állatkertben, amikor a füttyös kedvű vezető, meglátva sóvárán rimánkodó, már-már könnyes tekintetét, fölvette maga mellé az ülésre, és kétszer megkerülte vele a zergék szikláját?

Ez a targoncázás megrendítette. Ünnepeles volt, szinte átszellemült. És ami páratlan dolog, legalább tíz percig hallgatott. Csak a szeme fénylett meg a füle piroslott megilletődöttségében.

Letelepedtünk egy padra valami félreeső, hosszú ketrecesor előtt. Percet ettünk, hallgattunk.

Csendes zug, volt, még véletlenül se vetődött el arra valaki.

Egyszer csak hallom, hogy fojtott hangon szólongat: – Apu ... apu ... – s látom, a szeme kikerekedik, látom, hogy magánkívül van izgatottságában. – Apu ... az ott micsoda? Ott ni, bent, a ketrecben ...

Odapillantottam. Egy kecske volt. Egy közönséges kecske. Biztos, hogy nem tévedtem. A táblán is ott állt: KECSKE, CAPRA.

Így hát közöltem vele, az ott egy kecske.

– Ő az, akit szerelsz! – kiáltott fel elragadtatottan.

Mit mondhatnék még? Ez valamikor fél tizenegykor történt. Ötnegyed óra múlva még mindig a kecskében gyönyörködtünk. Nyájas kecske volt, meg kell adni, jóindulatú és kezes. Időnként kedvesen mekegett, és nagyon összebarátkozott a fiammal.

Gabbancsot hat ló sem vonzolhatta volna el attól a kecskétől. Szólongatta és gügyögött hozzá, simogatta, becézgette, babusgatta, még énekelt is neki – nem győzött vele betelni. Sajnos, azzal sem, amit követelődzésére a kecskékről meséltem. Holott elbeszéltem mindent, amit csak tudok róluk, s végül már azt is, amit nem.

Talán kapuzárásiig –ott rostokoltunk volna, ha el nem harangozzák a delet. Akkor megjelent egy ápoló, és a kecskét betelerte az akoljába.

Erre aztán mi is elindulhattunk haza, ebédelni.

– Máskor is eljössz – mondta elmenőben Gabhanc –, mindennap eljössz hozzá ... Szereted! Okos, kedves és jó. És szép. A legszebb állat!

Ragályos betegségek

Tudják-e önök, hol a Pacsirta-telep? Ha nem tudnák, elárulom: Erzsébeten. Minket pedig vasárnap halaszthatatlan teendő szólított volna oda. A naptárom a tanú rá, az előjegyzés a piros betűs rubrikában: *fonttos! de. Pacs. tp. Gabbancsal!*

Hogy miért éppen a Pacsirta-telepre vágyik a fiam? Érthető. Ott van a 31-es villamos külső végállomása. És eddig csak a belső végállomásán fordultunk meg, a Vágóhídnál. Lássák be, kérem, ez csakugyan nyomós indok.

A barátom, aki igen szigorú ember, más véleményen van. Szintiszta örültség, állapította meg épp a minap nálunk jártakor, vagy ami még rosszabb, fűzte hozzá aggodalmasan, valami fura gyermekbetegség. Mármint Gabbancs fiannak az a megátalkodott buzgalma, hogy jószerével valamennyi villamosjárat végállomását betéve megtanulja, mi több, boldog-boldogtalant ilyen természetű felvilágosításokért nyaggasson. Ha idejekorán közbe nem avatkozom, figyelmeztetett fölemelt ujjal a barátom, a gyereknél akuttá fog válni a dolog, az pedig módfelett ártalmas következményekkel járhat. Fölösleges ismeretekkel terheli meg az agyát, és az érdeklődése jóvátehetetlenül beszűkül.

Nem tudom, igaza van-e a barátomnak. A magam részéről egyetlen mérvadó gyermekpszichológiai könyvben sem bukkantam hasonló intelemre. De még ha fölteszem is, hogy igaza van, attól tartok, a közbeavatkozással elkéstem.

– Igazán nagyon aranyos gyerek – mondta nemrég Gabbancsról az óvó nénije –, de az utóbbi időben nincs jó hatással a közösségre. – Mosolygós, derűs fiatalasszony ez az óvó néni, ám ezúttal nem mosolygott, a megszokott derű sem áradt belőle. Úgy vettem észre, valami fáradtság fátyolozza el a kedélyét. – Sajnálom, kedves apuka – folytatta panaszosan –, de meg kell mondanom, hogy Gábor mostanában megbolondítja a többieket. Lassacskán már nem akad gyerek az egész középső csoportban, aki ne akarna álló nap kizárólag csak végállomásosdit játszani. Nem –érdekli őket sem a közös éneklés, sem a közös játék, de semmi, apuka, a világon semmi más, csak ez a ... ez a rémes végállomásosdi. Tessék elhinni, valóságos lidércnyomás! Naphosszat csak ezt fújják kórusban: 1-es: Kelenföldi pályaudvar-Kacsóh Pongrác út, 2-es: Irányi utca-Fodor utca, körforgalom, 3-as: Móricz Zsigmond körtér-Budafok...

– Bocsánat, nem Budafok – igazítottam ki gépiesem –, hanem Nagytétény. Nagytétény, 836. utca ... – És a fejemet ingattam. – Tehát már a buszok is? Eddig csak a villamosok foglalkoztatták.

Az óvó néni egyszerre nagyon kimerültnek látszott. – Értem – sóhajtott fel megadóan vagyis a kedves apuka az, akiitől a gyerek...

Naná, hogy tőlem, gondoltam méltatlankodva, nem is a mamájától, aki szégyenszemre még a 8-as busz budai végállomását sem ismeri, holott naponta azon jár a munkába! De azért, megvallom, zavarban voltam. Megsajnáltam a kis óvó nénit, annyira elkeseredettnek látszott. Mi türés-tagadás, büntudatot éreztem.

Holott ennek az egésznek valószínűleg Mózes bácsi volt az oka. Igen, minden bizonnyal Mózes bácsi, aki nagyapám testvérbátyja volt, és ott élt a család zuglói házában, ahol annak idején, gyerekkoromban, néhány feledhetetlen nyarat töltöttem. De hiszen nem is lehetne más a vétkes ebben, gondoltam már határozottan, csakis ő, a kipödört baj szú, aprócska, ám annál nagybotúbb, rátarti kisöreg, a nemzetségére oly kevély, lecsúszott székelő lófő, aki beszéskartellenőr volt akkoriban, azelőtt pedig – még a cs. kir. világban – a Közúti Vaspálya Társaság kocsivezetője. A 29-est vezette ama régvolt időkben. Népliget-Nyugoti pályaudvar. Igen, mindig így mondta: Nyugoti, s mitőlünk, fivére unokáitól is ekképp követelte meg. Mózes bácsi ugyanis keményen eltökélte, ahány unoka csak akad a családban, abba ő mind belé sulykol – ja... ó, nemcsak a BSZKRT, de bizony még az egykori Közúti Vaspálya Társaság páratlan számokkal jelölt, s nemkülönben a páros számokkal ellátott, ellenlábás Villamos Városi

Vasút járatainak az útvonalait is.

Habókos, morc vénembernek tartották amúgy is a családban, ekkor meg éppenséggel azt gondolták róla, valami végképp megkottyant a fejében, hogy ilyesmikkel nyomorgat bennünket. De én azt hiszem, se nem volt kelekótya, se nem akart ő minket nyúzni. A város szerelmese volt. És legkivált a villamosvasúté, amelyről mindent tudott, amit egyáltalán tudni lehetett s érdemes volt. A tudományát pedig irgalmatlanul belénk plántálta és számon kérte. A legváratlanabb pillanatokban kérdezte meg hirtelen.: „No, Fityisz (ez én voltam), az eszedben van-é immár, hol járt volna a 47-es?” Ha legédesebb álmomból zavar föl, tudom, akkor is nyomban megfeleletem volna: Zugliget-Egyház tér-Szép Ilona. Ám ehhez, annak rendje és módja szerint, még ezt is hozzá kellett toldani: „De csak ünnep- és vasárnap délutánonkint.” Mózes bácsi ilyenkor dagadozott büszkeségében. „Hát, erősen sokat tudsz – recsegte elismerően, gyöngéden megbúbolva a fejem. – Nagyra nőj, gyerkőce!” S jutalomképpen máris gyönyörű példány őszibarack, alma vagy maréknyi –szilva került elő a zsebéből, az évszaktól függően...

Akit tehát önök közül valami okból sürgetőleg érdekelne, teszem azt, az 1912. esztendő székesfővárosi villamos menetrendje, sose fáradjon könyvtárbeli búvárkodásokkal. Forduljon inkább hozzám, készségesen állok a rendelkezésére bármikor. Csak a 13-as járatot ne kérdezze. Az ugyanis babona miatt kimaradt.

Nos, mindezt töredelmesen megvallottam a barátomnak is. Egyszersmind értésére adtam, nevelési elveimmel összeférhetetlen, hogy a fiam bárminemű kérdéseire ne válaszoljak tőlem telhető pontossággal, az pedig szóba sem jöhet, hogy türelmetlenül leintsem. Így hát, ha Gabbancs történetesen megkérdezi, van-e 138-as gyorsjárat, természetesen azt felelem, van bizony, de még mennyire: Csepel, Tanácsház tér-Szigetszentmiklós, Autógyár! Ha pedig ezek után Gabbancs óhaja az, hogy mihamarább ruccanjunk ki Csepelre, és ülünk föl a 138-as buszra, akkor első adandó alkalommal igenis sort kerítünk rá, és végigutazunk a 138-as vonalán, aminthogy meg is tettük épp a múlt héten.

– Óriási! – jelentette ki szárazon a barátom. – És ugyan miért, ha szabad tudnom?

Azért, magyaráztam meg rosszul palástolt büszkeséggel, mert Gabbancs korántsem éri be a pusztá elméleti ismeretekkel, ő bizony a szóban forgó végállomások legtöbbszörét a saját szemével is megtapasztalni kívánja. – Így már persze világos – bólogatott zord arccal a barátom –, világos, mint a vakablak! Semmi kétség, öregem, ezt a szerencsétlen gyereket te fertőzted meg.

Azt hiszem, igazságtalanul haragudott rám. Aligha én vagyok a felelős azért, hogy a tekintélye néhány perccel korábban súlyos csorbát szenvedett, amikor is a fiaim kérdésére, hogy hol van a 96-os busz két végállomása, nem tudta megadni a szabatos választ: Újpest, Egyesült Izzó-Újpalota, Erdőkerülő út. Sőt éppenséggel semmiféle választ nem tudott adni, csak dühös képet vágott. Vagy talán arról is én tehetek, hogy neki nem volt egy Mózes bácsija annak idején?

Éppen itt tartottunk, amikor nyílt az ajtó, és besétált a szobába Kata, pizsamában, kiflit majszolva, a két és fél éves kislányok édes mosolyával, és sugaras pillantását barátomra vetve így szólt: – Szia, Kata megy aludni! Tudod, hol van a 72-es troli végállomása?

De hát mondom, nem halogathattuk tovább a tervünket. Elhatároztuk Gabbanccsal, hogy vasárnap felülünk a 31-es villamosra, és földelítjük a pacsirta-telepi végállomást. Nagyon készültünk rá. Akkor is szerét ejtjük, fogadkoztunk, ha kis balták potyognának az égből! És ki tudja, talán még pacsirtát is fogunk látni?

Sajnos kútba esett a tervünk. Kisbabák ugyan nem potyogtak, de Gabbancs

csütörtök éjjel belázasodott, hányt is egy kicsit, és negyedóránként ki kellett mennie. Azt gondoltuk, elcsapta valamivel a hasát. Pénteken még a doktor néni is gyomorrontásra gyanakodott. De szombaton reggel, amikor újra megvizsgálta, így szólít: – Vérhasgyanús! – És azonnal telefonált, mentőkocsit rendelt a László Kórházból.

A kocsi hamarosan megjött. Becsöngetett egy fehér köpenyes, magas fiatalember, és fertőtlenítette Gabbancs ágát, s mindent, amit csak kellett. Akkorra már a nagyszülők is sorra befutottak. Aggódó, komor nagyapák, könnyes szemű és kezüket tördelő nagyanyák. A szomszéd szobában Kata zokogott vigasztalhatatlanul. No nem amiatt, hogy bálványozott bátyja vérhast kapott, hanem azért, hogy nem kapta meg ő is, és nem mehet vele együtt mentőautón a kórházba.

A mentőkocsi Volga kombi volt. Ez a körülmény földérite Gabbancsot. Csak azon kesergett, hogy nem szirénázik. Egy mentőautó szirénaszó nélkül nem is igazi mentőautó.

Amikor a Körút és az Üllői út sarkán pirosat kaptunk, megkocogtattam a vezetőfülke ablakát. – Lehetne, kérem szépen, egy kicsit megbőgetni azt a szirénát?

A vezető a fejét rázta. – Nem olyan jellegű az eset – közölte elutasítóan a szirénázás most szabályellenes volna. – De ekkor ő is észrevette azt, amit én: Gabbancs elszontyolodott ábrázatát és lefelé görbülő száját. – Oké, főnököm – szólt erre gyorsan a fiannak –, üsse kő, megbőgetjük azt a masinát!

És így robogtunk tovább az Üllői úton, egészen a klinikáig, vagy még azoknál is tovább. Vijjogott a sziréna. Szabályellenesen, de annál vérfagyasztóbban. Gabbancs meg először mosolygott csütörtök óta. Így már igazi volt az a mentőautó.

Aztán megérkeztünk a kórházba, és bementünk az egyik vizsgálóba, amelynek az ajtaján zománctábla függött: dysenteria.

Vártuk az orvost. Közben beszélgettünk.

– Te voltál már ragályos beteg, apu?

– Ajjaj – intetem fölényesen –, össze se tudnám számlálni, hányszor!

Láttam rajta, hogy az irigykedés meg a szorongás között ingadozik. Neki még sohase volt ilyenfajta betegsége, így hát büszke is volt rá, meg félt is tőle.

Végül mégiscsak a szorongása kerekedett felül. – Apu, fáj a ragályos, betegség?

– Neked talán fáj?

– Nem, csak a hasam kicsikét.

Erre sietve bevonultunk a függönnyel elkerített vécére. Nem eredménytelenül. S amíg a doktor be nem nyitott, megismételtük még kétszer.

Ez már egyre kevésbé tetszett nekem. Neki ellenben annál inkább az, hogy régen, amikor én voltam kicsi, nem vitték kórházba a fertőző beteg gyerekeiket, hanem egy piros cédulát ragasztottak ki a lakásajtóra. Természetesen rögtön a szavamat vette, hogy amikor meggyógyul és hazatér, neki is keríték valahonnét egy olyan piros cédulát.

Azután bejött az orvos, megvizsgálta, majd egy ápolóval elmentünk a 2/A pavilonba. – Nézd, apu – mutatta boldogan Gabbancs –, nézd azt a tábláit, 2/A! – S már mondta is hivatalos BKV-hangon: – Jászai Mari tér-Boráros tér.

Odabenn jó meleg volt, és egy kedves, fiatal doktor néni felszólította Gabbancsot, hogy vetközzék pucérra, s vegye föl a kórházi pizsamáját.

Szép kis pizsama volt. Piros a kabátkája is, a nadrágja is, az anyag pedig telis-tele apró figurákkal. Egy egész cirkuszi trupp: bohócok, akrobaták, bűvészek, istálló mesterek. És rengeteg állat. Oroszlán, medve, elefánt, víziló, sőt még egy

labdázó foka is.

A szobákból meg kíváncsi gyerekfejek kandikáltak elő.

– Olyan ez, mint az ovi – állapította meg elégedetten Gabbancs. – Itt játszani is lehet...

De búcsúzaskor mégiscsak elsírta magát. Sápadt volt, szőke haja csapzott, az orcáin lázrzsák. Kék szeméből hullottak a könnyek. – Nem mehetünk el holnap a Pacsirta-telepre – zokogta.

– Mihelyt meggyógyulsz, az első utunk oda vezet majd – vigasztaltam.

Hirtelen elhallgatott, letörölte a könnyeit. – Apu – szólt óvatosan mondd, apu, te nem mehetnél oda ki most?

– Most? Egyedül?

– Igen, most – bólogatott élénkem. – Holnap pedig úgyis meglátogatsz, és akkor elmeséled, hogy milyen az a végállomás. – És sietve hozzátette: – Hidd el, apu, akkor hamar meggyógyulnék. Ugye, kimész most? De ugye, biztos?

– Biztos hát – mondtam, is erre vidáman ment az ágyához, még integetett is.

És már nem sírt, hanem mosolygott.

Én meg mi mást tehettem volna? A Könyves Kálmán körút sarkán felszálltam az első 23-asra, eldöcögtem vele a Vágóhídig. Ott felültem a 31-esre, és megnéztem a pacsirta-telepi végállomást. Aztán anélkül, hogy kiszálltam volna a motorkocsiból, visszajöttem.

A vezető egész úton csodálkozott. Minden megállóban hátrasandított rám, és a homlokát ráncolta. Hogy némely pasasoknak mennyi léccel elverni való idejük van! ... Bizonyára ezt gondolta magában.

Tizenkettes fokozatú szélsébség, a Beaufort-skála szerint

Gabbancsnak

– Ó, milyen szörnyű viharba kerültünk! Segítség, segítség! Recseg-ropog a hajónk, has adóznak a vitorláik... A hullámok már a fedélzetet nyaldossák ... Mit tegyünk, kapitány, mitévők legyünk?

A marcona tengeri medvének pillája se rebbent. Igaz, csupán a fél szeme látszott. A szemüvege másik lencsáját kartonpapír fődte, pirinyó lyukkal a közepén, hogy javuljon a kancsítása. De a marconaságán ez mit sem változtatott. A hidegvérén még kevésbé.

Láttatok volna csak, ahogy ott állt a parancsnoki hídon, a rendíthetetlen nyugalom szobraként, kidüllesztett mellel, kart karba fonva, szélben röpdöső, –szőke üstökével! Láttatok volna csak, mint dacolt az orkánnal, elszánt-mozdulatlan kémlelve a messzeségét, miközben épp hogy foghegyről vetette oda: – Ne pityogjon, kormányos, a parancsot teljesítse!

– Igenis, kapitány. Mi a parancs?

– Jobbra a kormányra. Két vonással jobbra.

– Értettem, két vonással jobbra.

Hogy süvített, sírt, sikongott a szél! Hogy tajtékozott a tenger!

De mi fürgén siklottunk a haragos habokon.

– Merre járunk, kormányos?

– A legveszedelmesebb viharzónában, kapitány. Az Orkánok Vizén.

– Bátorság! Átkelünk rajta.

– Kemény dió lesz, kapitány. Errefelé se szeri, se száma a hajótöréseknek. Itt minden második hajó elsüllyed.

– Csak olyan hajó süllyed el – hangzott méltósággal a hídról –, amelyiknek valami kis pöcs a kapitánya. De a mienk nem olyan hajó. Előre, irányt tarts!

– Igenis, irányt tarts.

– Jelentsen, kormányos, a rakományról.

– Jelentem, a rakománnyal minden rendben.

– A csokival is?

– A csokival is, kapitány. A csokira kettőzött, puskás őrség vigyáz.

Tudnotok kell ugyanis, hogy ennivalót szállítottunk aznap. Rengeteg ennivalót. Annyi rengeteg sokat, hogy minden éhes gyereket jóllakathassunk Afrikában, ahol horgonyt vetendők voltunk. Lisztet vittünk, hogy kenyeret süthessenek maguknak, vagy kiflit és perecét, ha éppen arra szottyán kedvük. És teheneket is vittünk – egy egész roppant csordát –, hogy annyi tejet ihassanak ezentúl, amennyi csak jólesik nekik.

És persze csokit is vittünk. Dugig volt tömve csokival a hajófar. Hiszen egyszer már azoknak a gyerekeknek is kell egy kis csokit enniük, akik még sohasem ehettek, s talán azt sem tudják, mi fán terem a csoki.

Ezért volt halaszthatatlan, hogy eljussunk Afrikába. Méghozzá aznap. Mert a tavaszi szünet holnap már végét ér az I. b-ben.

Csak az a kegyetlen vihar ne lett volna.

Hogy hánykolódott a hajónk! Hogy dobálta a szilaj hullámverés! Zengett az ég, villámok cikáztak. Körös-körül meg zúgott, robaj lőtt, bömbölt az óceán.

Toronymagas hullámok közt törtünk előre. S egyre csak, mindegyre előre. És a rádiónk percenként üzent Afrikáiba: „Jövünk már, gyerekek, jövünk. Tartsatok ki! Már úton vagyunk.”

De féltő volt, hogy lassacskán mégis fel kell hagynunk a reménnyel.

– Forduljunk vissza, kapitány, amíg késő nem lesz. Végül még mindnyájan itt veszünk.

A kapitány a láthatárt vizsgálta távcsövével.

– Mindenki a fedélzetre! – harsant a parancsa. – Vitorlákat bevonni, egy-kettő! – Aztán megcsendítette a kis rézharangot, és egy tölcseren át lekiabált a gépházba. – Teljes gőz, gépészek, 'teljes gőzzel előre!... Kormányos! Félfordulat jobbra, neki a 'hullámoknak ... Átvágjuk magunkat...

– Az... az lehetetlen, kapitány! Hiszen ezek a hullámok ... jézusmária, hiszen ezek akkorák, mint a Gellért-begy! A szélsébség pedig... jaj, kapitány, nem hiszek a szememnek! A szélsébség: tizenkettes! A legerősebb, ami csak (létezik a Beaufort-skála szerint...

– Több fegyelmet, kormányos! A mi hajónkon nincs beijedés.

– De hát pozdorjává zúzódnak... elpusztulunk ... át nem juthatunk élve az Orkánok Vizén...

– Igenis átjutunk! – csattant a kapitány hangja. – Aki nem hiszi, azt lepuffantom!

Nem a vakvilágba beszélt. Bizony hogy nem. Láttátok volna csak, mekkora pisztolyt ragadott elő! Akkora volt az a pisztoly, akár egy ágyú.

És igencsak fenyegetően lóbálta a kezében.

– Gyerünk, kormányos, ne vacogjon, neki a hullámoknak! Egyenest a közepükbe.

– I... igenis, kapitány ...

Hogy dübörögtek a gépek odalenn! Hogy nyöszörgött, jajongott az egész hajó! Vijjogott az orkán, csattogtak a szakadt vitorlák ... 'de jalj, mi ez? mi ez a borzalmas recsenés?

– Kapitány, kapitány! A főárboc ... oda a főárboc ... kettétörött ...

– Sebaj, lökjétek hamar a vízbe.

– Kapitány, kapitány! Leszakadtak a mentőladikok ... elvesz valamennyi...

– Vesszen csak, hadd vesszen valamennyi.

– Kapitány, jaj, kapitány! Leomlott az egyik kéményünk is ...

– Fel a fejjel! Van még másik kettő.

– De ha víz tolul a ledőlt kéménybe ... jaj, jaj, felrobbanunk, kapitány, uramisten, rögvest felrobbanunk ...

Most már vége szakadt a kapitány nyugalmának. Fölemelte a pisztolyt, és a levegőbe durrantott.

– Szégyen! – süvöltötte. – Miféle matrózok vagytok ti? Már bánom, hogy titeket hoztalak erre a fontos útra.

– Félnék, kapitány. Mindenki fél. Az egész legénység.

– Figyelem, legénység! – nézett körül a kapitány. – Mind itt vagytok?

– Igenis – zúgta a legénység –, mind egy szálíg. És vissza akarunk fordulni, mert sose pipáltunk még ekkora vad vihart.

– Úgy! – mondta a kapitány. – Vissza akartok fordulni... – és belepirult, szinte tűzbe borult az arca, olyan haragos lett. Haragosabb még a haragvó tengernél is. – Gyávák vagytok! Vagy már elfelejtettétek azokat a gyerekeket a tv-híradóban tegnap este? Nem láttátok, hogy milyen éhesek, soványak és betegek?

– Láttuk őket, kapitány, és bizony fájt értük a szívünk. De mi akkor is félnék, és nem merünk továbbhajózni.

– Nemcsak gyávák vagytok, hanem gonoszok is. Rossz-szívűek! Tőletek meghallhatnak azok a gyerekek, titeket nem érdekeli...

– Ugyan, kapitány, dehogyis – méltatlankodott a legénység. – Ilyet ne is tessék gondolni rólunk.

– Pedig meg fognak halni, ha visszafordulunk. Senki se segít rajtuk. Emlékeztek, hogy milyen szomorú volt a szemük? Hogy milyen-milyen szomorú?

A legénység határozottan zavarba jött. És zavarában csak hümmögött.

– Hát... ami igaz, igaz... talán tényleg nem kéne visszafordulnunk ... talán mégis megreszkírozhatnánk...

A kapitány pedig megérezte, hogy most kell igazán ütnie a vasat.

– Azoknak a gyerekeknek nincs mit enniük – folytatta. – És még soha nem ittak tejet. És azt se tudják, hogy milyen finom a csoki. Értitek, legénység? Most már értitek, ugye? – s az arca újból kipirult, de már nem a haragtól, hanem lelkes izgalmában. – Várnak minket azok a gyerekek. Higgyétek el, nagyon várnak! Biztosan ott állnak már Afrikában a parton, és a tengert lesik. Azt lesik, hogy jövünk-e végre. A gyerekeket

pedig, ti is jól tudjátok, nem szabad becsapni.

– Az már igaz – helyeselt a legénység. – Szentigaz. A gyerekeket bizony nem szabad becsapni.

– Akkor hát: előre! – kiáltott csengő hangon a kapitány. – Föl a lobogóval, föl az árbocra! Rajta, rajta, bátor tengerészek, rajta, csak előre!

Tudom, sose hallottatok még olyan mennydörgő éljent. Mennydörgőbb volt még az orkánál is, meg a tenger bömbölésénél. A fedélzet is beleremegett, olyan hatalmas, zengő éljen volt az.

És azzal siklottunk tovább. Fittyet hánytunk immár a viharnek, mit sem törődünk a tomboló hullámveréssel. Mos't már elegendő bátorságunk volt ahhoz, hogy átszeljük az Orkánok Vizét, és belátható időn belül kikössünk Afrikában.

Ám ekkor kinyílt a szobaajtó, és...

– Meg vagytok ti bolondulva? – hallatszott a küszöbről igen erélyesen.

– Jaj, anyu! – rémült meg a kapitány, de úgy, hogy belesápadt. – Anyukám, vigyázz! ... Beljebb ne gyere, mert vízibe fúlsz ... rögtön elnyel a tenger ... és nincs már egyetlen) mentőcsónakunk se ... jaj, vigyázz, vigyázz... itt szörnyű nagy vihar van ... tizenkettes... mi pedig benne vagyunk a legközepében ...

Kár volt minden szóért. Maga a kérlelhetetlenség állt a küszöbön.

– Elég legyen ebből a vircsaftból! Azonnal kapcsoljátok ki a ventilátort! És miért recseg a rádió, hóivá –forgattátok el a gombját? És mit keres a forgózsámoly az ágyon.? És miféle lepedő az ott a seprűnyélen? És ... jézusom!... ki törte ketté a partvisrudat? És ki hozta be a konyhából a nagytölcsért meg a rézmozsarat? És miért van felhajtva az ágy? És miért kuksoltok bent az ágyneműtartóban? És... És... És ...

Igen, őt is meg kellett érteni. Fáradt volt, jött haza a –munkából, a napii hajszából.

És a nagyszoba közepén egy megtépázott óceánjárót talál.

De azért mégis haragudtam rá.

– Szép! – mondtam dühösen, miközben kikászálódtam az ágyneműtartóiból. – Ezt ugyan szépen megcsináltad! – –s a kapitányra mutattam : fejét a párnába fúrta, és egész sovány kis testében rázta a néma zokogás. – Öt percet igazán várhattál volna még. Hiszen már olyan közel jártunk Afrikához.

Később maga is belátta. És akkor már annyira hántolta, hogy egészen beleszomorodott.

Mert hát ő is. tudta, a játék komoly dolog. S olykor nincs semmi, ami fontosabb lehetne annál, hogy egy kétszemélyes kanapén elhajózzunk Afrikába, és jóllakassunk minden éhező gyereket.

Etentók stúdiók

Bár egykori loboncos, dús sörénye meggyérült az esztendők alatt is bizonyára ezt ellensúlyozandó jókora Castro-szakállat növesztett, felette bajos. lett volna összetéveszteni másvalakivel, (hiszen néhány centi híján megütötte a két métert, és legalább ötnegyed mázsát nyomott. A hangja is a régi elefánt-trombitaszó volt, amint kedélyes kürtölésével 'betöltötte a meghitt kis éttermet, az pedig éppenséggel nem ébreszthetett kétséget a kiléte felől, hogy népes asztaltársaságának szlovákul adott elő

friss pesti vicceket, mert hát tudtam, beszél vagy harminchat nyelven, fel sem számítva közéjük az aikkádot, az óhébert, a bibliai arameust, az ugaritit, no meg egy tucat rokon nyelvet még, amelyek mint sémi-hámi filológusnak és ókori Kelet-történésznek persze nagyon is a szakmai szerszámkészletéhez tartoznak. A Vörös kolostortól jöttünk át a lányommal, Katával, végig a Dunajec-áttörés mentén kanyargó ösvényen, útban egy Lednica vagy Lesnica nevű gotól falucska felé, ahol autóbuszra voltunk szállandók Ólublóra s onnan vissza a támaszpontunkra, Poprádra, amikor két és fél órai kitartó talpalás után úgy háromszáz méterre az egyetlen táblával jelzett csehszlovák-lengyel határtól (*Pozor! Štátna hranica!*”), egy égbe szökő, zord sziklafal tövében rábukkantunk erre a búbajos menedékházra – „Pienniny” turistická chata –, gerendafalú éttermében pedig Tóbira (miért is nevezném másként, mint ahogy egykor hívtam?), akit úgy tizenöt éve láttam utoljára.

Ott ült norvég mintás pulóverében, háttal nekünk, a hosszú nyersfa asztalnál, behemót alakjával fejjel magasodva a többiek fölé, és harsogott körülötte a nevetés. Hajdani emlékeket idézett ez a kép füstös borospincékről és víg korhelykedésekről, akárcsak az, amikor egyszerre magasba emelkedtek és összedöndültek a habzó, teli söröskorsók, ő pedig a szokott régmód, gigáját megfeszítve, egyetlen nyelintés nélkül csorgatta le torkán a nedűt.

– Lám – dünnyögtem meghatottan hát nézd csak, Katicica! A jó öreg Böffen Tóbiás meg az ő kriglis trükkje ...

De hát Kata még kicsi lány, alig múlt hatéves, ugyan honnan is tudhatott volna ő Böffen Tóbiásról? Csak azt kérdezte suttogva, szürkés-kék macskaszemében némi riadt álméltkodással: – Ki ez a nagy, kövér bácsi? Ismered?

– Majd rögtön meglátod – súgtam vissza neki, s azzal odafordultam a norvég pulóveres, széles háthoz. – Báto, báto! – ütöttem össze elismerően a tenyeremet. – Kúdja abüa jaramum ünca bájlam báto e müszmák, tanghri hlah dörme! – S hogy ez mit jelentett légyen? Ékes etentókból hevenyészetten magyarátván ezt: „Remek, remek! Te csak a régi pompás fickó maradsz mindig, dörmögő vén medve!”

Aki csak ott ült, mindenki értedden csodálkozással kapta felénk a pillantását, el nem gondolhatták, miféle nyelv ez, s ezzel nem álltak egyedül. A norvég pulóveres hát pedig megmerevedett, mintha orvul odasóztak volna egyet a kellős közepébe.

De kisvártatva egy horkantás hallatszott, és ekképp jött meg bömbölve a válasz:

– Arisanda abákiabü enin fehelüb! – Azaz: „Édes, egyetlen cimborám!” Azzal már ott is tornyosult előttünk, és vigyorgó, kerek ábrázata ragyogott, akár a kelő nap.

Hát, így akadtunk össze annyi sok idő múltán ott, abban a határszéli kis turistaházban, amelyről kisült, hogy Tóbi kedvelt rejtekhelye; minden tavasszal feljön ide egy-két hétre levegőt harapni, folyózúgást hallgatni, erdei barangolásokat tenni, s legfőképp tizenkét órát aludni, mert neki is tetemes restanciája volt e téren. S miközben Kata már ott ült az ölében a szakállát és haját fésülgetve, no meg különböző módokon bűvölgetve, volt miivel agyoncsapnunk azt a délutánt, amely előttünk állt.

Tizenöt év persze rengeteg nagy idő, számba se lehet venni, mi minden belefér, s azt sem, hogy e tizenöt évről mennyi mondanivalója lehet két olyan embernek, kik távol szakadtak egymástól, bár valaha szinte naponta találkoztak. De nem erről akarok én most beszélni, hanem arról, ami a legjobban furkálta ott mindkettőnk oldalát, alig-alig várván ki türelemmel, hogy a másikunk szóba hozza és földidézze végre.

És Tóbi volt az, aki rászánta magát.

– Az etentók ... No persze! – S esküszöm, ő is meghatott volt egy kissé. – Hát emlékszel még rá, öreg fiú? Nem hittem volna. Bizistók, azt gondoltam, már reges-rég

elfelejtetted.

– A szókincsem megkopott – mentegetőztem –, de a grammatika még mindig a kisujjamban van.

Cinkos pillantást váltottunk, aztán egyszerre 'tört ki belőlünk a nevetés. Tóbi teli torokból hahotázott.

– Azsnabáj, azsnabáj! Azsnabáj je-hii! – kurjantotta el magát, szinte belebögve a kis étterem csendjébe az etentókok rettegett csatakiáltását, és bömbölésétől megzörrentek az ablakok.

Megrökönyödött tekintetek szegeződtek ránk, de jókedvünkben már föl se vettük.

– A pusztáik fiai – mondtam –, ha találkoznak a gorál hegyekben ...

Hogyan is lehetett volna azt elfelejteni? Egyetemi éveink legpazarabb emlékei közé tartozott.

Már egyikünk sem emlékezett rá, mikor és miként is jutott eszünkbe, hogy megalkossuk, azaz a századok üledéke alól kiássuk és rekonstruáljuk az etentókok holt nyelvét, de annyi bizonyos, hogy nyelvészeti tanulmányainktól illetődtünk meg, és attól az alig elviselhető dögunalomtól, amelyet egy-egy összehasonlító nyelvészeti előadás jelentett. Én éppen akkoriban értem vissza ismét az egyetemre, egy röpke, ám annál sikertelenebb újságírói kiruccanás után, s éppen eléggé zürzavaros állapotban voltam ahhoz, hogy minden marhaságra kapható legyek.

Ráadásul ez nem is akármilyen marhaságnak ígérkezett.

Akárhogy is, nekibuzdulásunk nem volt afféle szalmaláng. Akkoriban hetekig mással se foglalkoztunk, mint az etentók nyelv alapjainak megvetésével. A nyelv struktúráját, az összehasonlító nyelvészet módszerével, Tóbi tipologizálta, genealógiáikig az altáji nyelvcsalád török ágába tartozó kipcsak nyelvekével rokonítva. Innen az etentók agglutináló jellege, sajátos magánhangzóba, harmóniája és illeszkedése, továbbá a gazdag igenévrendszer. A hamarosan csaknem másfél ezerre rúgó szókészlet java részét, egy kölcsönként török szószedettől inspirálva, jómagam gyűjtöttem össze, különösen ihletett óráimban. Ezt aztán Tóbi kellően etentócosította, és valódi üzbég, kazah és karacsáj szavakkal mint jövevényszókkal kiegészítette. Tény és való, hogy évfolyamtársainkat bámulatba ejtve, csakhamar folyékonyan csevegtünk etentókul – amely hangtanilag barbár zengzetű, noha igen dallamos volt sőt felette bonyolult rovásírásukon rendszeres levelezést folytattunk egymással.

A fényes siker azonban egyikünket sem elégítette ki. Ha már megvolt a nyelv, választ kellett adnunk a logikusan felvetődő fogas kérdésre: kik voltak az etentókok, honnét származtak, és mi úton-módon vetődtek el a Kárpát-medencébe? (Mert úgy döntöttünk, hogy kétségtelenül el vetődtek ide.)

A kutatás oroszlánrészét Tahi vállalta magára. Eredményeit Az étentóik nép őstörténetének vázlatára című munkájában foglalta össze, amelyet később Az etentókok eredete, nyelve és története címmel tekintélyes monográfiává fejlesztett. A több mint száz gépelt oldalnyi briliáns tanulmány, bátran mondhatni, örök időnkig lefektette az etentokológia fundamentumát. E harcias lovas-nomád, törzsi közösségiben élő nép őstörténetét nyomozva, különböző óperzsa feliratok, kínai kútfők és kései 'tünk nyelvemlékek alapján, hazájukat a Szir-Darjától északra, a Kara-tau-hegység lábánál elnyúló, beláthatatlan steppén, a későbbi Kangha birodalom területén jelölte meg.

Az etentók őstörténetre vonatkozó legfontosabb forrás fölfedezése mindemellett elvitathatatlanul az én érdemem volt. Az alkalmi kutatók hagyományos szerencséjéhez híven, egy módfelett unalmas délután azon értem magam, hogy véletlenül ráleltem Az etentókok titkos történeté-re, erre a töredékeiben is felbecsülhetetlen értékű,

mítoszokat, legendákat, sámánénekeket, 'törvényeket, törzsfők családfáját és szójegyzékeket tartalmazó gyűjteményre, melyet – a szöveget kivonatosan közlő Haudinasztia korabeli kínai évkönyv hites tanúsága szerint – jüecsi közvetítéssel a 'híres kínai utazó, Csang Kien jegyzett fel, amikor az időszámítás előtti 129-ben, diplomáciai küldetésének eleget téve, úton a kanghák országa felé, a jüecsik hazájába, a mai Fergana-medencébe érkezett.

A Titkos Történetiből még aznap este szemelvényeket tettem közzé, a forráspublikációt bőséges kommentárokkal látva el, és rövid értekezéssel vezetve be, Az etentókok naiv eposza címmel.

Másnap már a kezemben volt Tóbi dörgedelmes válaszcikke. Bár úttörő érdememet, ha fogcsikorgatva is, elismerte, és a közzétett szemelvények filológiai pontosságát méltányolta, kommentárjaimat annál lesújtóbb bírálatiban részesítette. Nehezen megemészthető gúnyolódások közepette ízekre szedte a bevezető értekezés, úgymond, dilettánsra valló, teljességgel tudománytalan történet szemléletét és délibábos, gyermekded filológiai következtetéseit. De gúnyolódása amikor csapott csak át igazán dühödt szarkazmusba, amikor – általa „ügynevezettnek” titulált – naiv eposz-elméletemet vette bonckés alá.

A szemelvények szörszálhasogatóan gondos, kritikai elemzésével kimutatta, hogy ez a laza illeszkedései, amorf komplikáció – mely feltehetőleg meglehetősen rövid idő alatt állt össze – semmi szín alatt sem tekinthető holmi szépirodalmi gyűjteménynek, mert hisz eltekintve attól, hogy a keleti műfajok mechanikus azonosítása a nyugatiakéval már eleve oly égrekiáltó baklövés, amelyre nincs bocsánat, a társadalmi fejlődés adóit szakaszában bárminemű „tisztá” műfajról vagy „művészi termékről” fecsegni több mint neveltség: ez a laikus széplelkekre jellemző, beaux arts-oskodó attitűd a történettudomány méltatlan megcsúfolásával egyenlő.

Ám ez még mind nyájas enyelgés volt ahhoz képest, ahogy aztán a különböző nyelvi következtetéseimet intézte el. „Anélkül, hogy akár a legcsekélyebb hitelrontásra vetemednénk – írta komoran –, s anélkül, hogy T. urat, e máskülönben feltehetőleg tiszteletreméltó és jeleskedő úriembert ki akarnák oktatni a történeti nyelvtudomány alapjairól, nem tartjuk –fölslegesnek még idejekorán figyelmeztetni, hogy ez nem olyan diszciplína, amelybe bárki kénye-kedve szerint belekontárkodhatik. Bárminő sajnálatos is tehát, nem hallgathatjuk el ama gyanúkat, hogy T. úrnak, e más tudományokban talán kiváló férfiúnak, halvány sejtelve sincs arról, hogy a történeti nyelvtudománynak, s azon belül, nevezetesen, a szófejtésnek szigorúan meghatározott módszere van, amit lóhet nem ösmerni, de amit semmi esetre sem lehet oralis diarrhoea-val, azaz szájon át történő hasmenéssel, helyettesíteni.”

A Titkos Történetiről lezajlott és a szakirodalomban Első Etentok Vitaként számon tartott összecsapás mindenestre 'bebizonyította, hogy Tóbi fenemód goromba és kellemetlen v,italfél, akivel tudományos 'kérdéseikben vajmi kockázatos ujjat húzni. Következő nézeteltérésünk, az ún. Második (Kronológiai) Etentóik Vita – amelynek anyagát a Nagymonográfiával, a Titkos Történettel, az etentók-magyar szótárral, az ETPihK (Etentók Történeti és Pihilológiai Közlemények) megjelent négy számával és a többi relikviával egyetemiben máig is gondosan őrzöm – ezt ismételtén és hatványozottan megmutatta. A hosszas disputa Az etentókok vándorlása napkeltétől napnyugtáig című kandidátusi értekezéséből pattant ki, és Tóbi mint opponens a legszaftosabb ellenreformáció korabeli hitviták hangnemét felújítva, „szemermetlen, ripók hablatyolásnak”, „fekáliabúzü ákombákságokban bővelkedő, merő számárrondításnak” és „hígvelejü tökfejre valló, otromba tudatlanságnak” titulálta „az egyebekben nyilván érdemes szerző” hipotézisét – „e vészes agyzsugorról tanúskodó imbecillitást” – az etentókok vándorlási útvonaláról és Kárpátmedencei megjelenésük

időmeghatározásáról.

A bevezetés ekképpen, kellőleg internált hangütése után, kimutatva az etentők nyelv bizonyos szabályosan ismétlődő hangmegfeleléseit és figyelemre méltó szótári hasonlóságát a kaukázusi nyelvcsalád északnyugati ágába tartozó ubik nyelvvel, valamint rávilágítva a magyarországi etentők lelőhelyek egynémelyikéből (cibakházi lótemető, karanoslapujtői aranykincsek, balatoncsicsói megerősített tábor) előkerült tárgyemléké (lószerszámok, kétfülű bronzedények, egyfülű bronzgombok, állatalakos póznavégek stb. stb.) ornamentikájának szembeötlő hasonlóságára az akkortájt még délorosz steppelakó szkítákéival, kategorikusan tagadta és teljes egészében elvetette izzadságos fejtörésekkel kidolgozott északi, azaz Holics-Liadoméria-Galícia útvonal-hipotézisemet, amelyet – szerinte – hibás etimológiájú szláv (venéd) nyelvi beütéssel próbáltam megalapozni, mint ahogy gúny tárgyává 'tette azt a feltevésemet is, miszerint az etentők törzsek csupán a kimmerék, szkíták és kelták után, a római hódítás korában jelentek volna meg a későbbi Nagy Magyar Alföldön és hatoltak volna előre egészen a dunai limesig.

„Ha már műkedvelőnek is egyre gyatrább szerzőnk – írta epébe mártogatott tollal – épületes zagyválkodásoktól hemzsegő dolgozatában nem áttal több ízben is a cibakház! lótemető zablamaradványaira hivatkozni, kénytelenek vagyunk nagybecsű figyelmét ezennel felhívni ama irodalmikig már közismert tényre, hogy a mondott leletektől a C₁₄-es teszt kétségbevonhatatlan szinkronizmust mutatott ki a balatoncsicsói megerősített táborhely állatalakos póznavégeivel csakúgy, mint a Dunaújvárosban (Dunapentele [Sztálinváros]) feltárt szórt hamvú temető öv- és tegezdiszeivel. Bízva botcsinálta, ám annál kotnyeesebb tudorunk geográfiai tájékozottságában – melyre tárgyalt esetünkben egy középiskolai atlasz segítségével is játszva szert tehet mármost szeretnék, ha tisztelettudó kérdéseinkre minden huncutságtól ment, egyenes választ méltóztatna adni: vajon mind Balatoncsicsó, mind Dunaújváros. (Dunapentele [Sztálinváros]) túl dunai fekvése nem mond-e némineműleg ellent bájoló dajkamesével fölérő »római hódítás korabeli« datálásának, e bámulatosan sületlen elmére valló torzszüleménynek (hogy az euphemismus tisztos határán belül maradjunk), különös tekintettel arra a – még mindenre kapható szerzőnktől is – bajosan lehozható körülményre, hogy mindezen helységek, illetve lelőhelyek a kérdéses korszakban Pannónia római provincia területéhez tartoztak volt?” 'Megsemmisítő erejű kérdésfeltevése után, a régebbi és újabb (éppen általa kiásott) archeológiai leletek perdöntő tanúságára hivatkozva leszögezte, hogy az etentők Kárpát-medencei megjelenése márpedig csakis és kizárólag az időszámítás előtti VI. század elejére, jelesül a 600-550 közötti szakaszra, vagyis a korai vaskor hanyatlásának előestéjére tehető. Állítását megtámogatandó, a meggyőző érvek egész regimentjét sorakoztatta fel, amelyekkel vitathatatlanul bebizonyította, hogy az etentők a Kárpát-medence területén szétszórtan élő, nemzetiségi társadalmi!, ekés földművelő, állattenyésztő kisnépek – az állóvizek mentén letelepedett, korai folyószabályozó, feltehetőleg előszláv maruvák (vö. I. ? 'Maruva' > 'Moruva' > 'Morava' = 'Morvaország', illetőleg az elvonásából keletkezett 'morva' – 'közép-csehországi szláv népcsoport'; II. 'morotva' = 'holt folyóág', tovább az úgyszintén elvonás útján létrejött, jelentésmódosulást szenvedett, ószlovák közvetítésű ['mrva'] 'murva' = 'zúzalékos folyókavics'), a balustyák, kuburcok, szömörcek (nyelvünkben a Cotinus coggygria nevű növény mindmáig őrzi emlékezetüket), valamint a felföldi- és vízi-buszmákok – halstatti és lausitzi (Luzica) típusú műveltségére a szóban forgó időszakban döntő befolyást gyakorolt. Hivatkozott a dunántúli küburc földvárakból előkerült jellegzetes etentők háromszögű nyílhegyekre, a fazekasságukról méltán híres balustyák edényein föltünedező ázsiai motívumokra, a maruva halkultuszt fokról fokra kiszorító etentők ló- és kecske-kultuszra, a jámbor szömörcek urnasíros temetkezését felváltó, steppei

jellegű, szórt hamvas, nyújtott testhelyzetű, nyugati-keleti irányú temetkezési módra, mindenekelőtt pedig arra a vízi-buszmák sírhalmából napvilágra hozott, sokáig rejtélyes és tisztázatlan eredetű bronzpajzsra (galgagutai műveltség), melynek különös díszítménye – a korábbi feltevésektől eltérően – nem halászvarsa-motívum, hanem a varsaornamentikára valóban megejtően emlékeztető etentók rovásírás, mégpedig a Gsököli (más értelmezés szerint: Högöli) nemzetségből származó Csajbatag (fia) Kalabala (m. é. sz.: Csajbókos fia Kalakotya) kagán nevét és rangját jelölő felirat.

A kölcsönös gyalázkodásokban és becsületsértésekben páratlanul gazdag tudományos polémia végül is azzal zárult, hogy feltétel nélkül kapituláltam. Meg kellett hajolnom az érvek, a tárgyi bizonyítékok, az okfejtések és okadatok, valamint a nehézsúlyú förmedvények tömkelegé előtt. Nem maradt más hátra, mint a méltóságteljes visszakozás. Mindenesetre követendően szép tanúbizonyságát adtam tudományos feddhetetlenségemnek, amikor Hipotéziseim visszavonása (Még egyszer és utoljára az etentók törzsek Kárpát-medencei megjelenése kormeghatározásának problematikájáról) című, az ETPhK 4. számában publikált, keserű hangvételű, ám megkapóan férfias önérzetű nyílt levelemben ezt meg is tettem.

Habár egyetlen pillanatig sem haboztam keresetlen szavakkal elítélni „azt a fajta szégyentelen és tudóshoz méltatlan eljárást”, ahogy igen tisztelt opponensem „amorális jelleméihez méltóan és gátlástalan sikerhajhászását meg nem hazudtolva” a vakszerencse pusztá szeszélyéből birtokába jutott tárgyemlékeket „példátlanul inkorrekt módon eltitkolta és a talmi prioritásra való mohó törtetésekben lelkiismeretlenül kisajátította, miáltal nemcsak a diszciplína nála vitathatatlanul mélyenszántóbb, ámbár kevésbé szerencsés kezű kutatóit hozta hátrányos helyzetbe, hanem magát a tudományágot is fejlődésében megbocskáthatatlanul visszatartotta”, fojtott dühvei elismertem feltevéseim tarthatatlanságát – „amire a mind ez ideig visszatartott leletek birtokában természetesen bármely avatatlan kívülálló is azon nyomban ráeszmélt volna” –, és magam, is arra az álláspontra helyezkedtem, hogy a bőséges etentók emlékanyag – „melyet, úgy tűnik fel, csakis morál insanity jelzővel illelhető kollégánk, mondhatni, magán kezelt” – voltaképpen preszkita hagyatéknak tekintendő, tágabb vonatkozásokban pedig – „amely végkövetkeztetést kufárkodásban és szerencsés orvrégészkedésben egyként jeleskedő, ám a mélyebb összefüggések fölismerésére és a messze ható konzekvenciák levonására szánalmasan alkalmatlan kartársunktól elvárni túlzottan merész követelmény lenne” – a csaknem fél évszázados eteti tóik rémuralom az etentók törzseket Kamatost nyomtalanul elsöprő szkíta beözönlés közvetlen előzményének, quasi előre vetésének fogható fel.

A sértett szemrehányásözön persze mit sem csorbított Tóbi diadalán. Csakhogy a győzelme ptrrüsziók bizonyult. Erre aznap délután eszmélt rá, amikor leereszkedő vállveregetéssel kézhez vette és áttanulmányozta a Visszavonás-t.

A Belvárosi Kávéházban ültünk, is láttam, hogy olvasás közben hirtelen elsápad.

– Jézusmária! – meredt rám. – Hát ezt megcsináltuk, öregfiú! Hiszen ha nekem van igazam, márpedig kétségkívül nekem van igazam, amikor most ülünk csak nyakig a szószban! Tudod-e, mit jelent ezeknek a nyivásztá nyavalyásoknak a bepofátlankodása ide az időszámítás előtti hatodik századiban? Nem kevesebbet – nyögött fel –, mint hogy holnaptól nekifeküdhetünk a népvándorlás egész történetét átírni! Csekély kilencszáz évet kell újraértelmeznünk!

De erre már mégsem vállalkoztunk. Jobbnak láttuk, ha végleg felhagyunk etentók stúdiumainkkal. És éppen ideje volt, mert hála az eltarisznyázott szemeszternek, legalább három tárgyból holtbiztos 'bukásra számítottam az év végi vizsgákon.

Kettőből aztán el is húztak.

Az ólublói buszt persze lekéstük. A hirtelen komló hegyvidéki alkonyban Tóbi vitt el minket zörgő tragacsán Szepesbélára, ahol még elcsíptük Poprád felé az esti motoros vonatot.

– Szervusz – búcsúzott el Katától, amikor felszálltunk a kocsiba. – Viszontlátásra, cicamica! – És a helyhez illően megismételte: – Do videnia, cicová-micová!

Ettől Katának még álmában is fülig ért a szája.

Vén ló – hó szakadásban

Már jócskán elhagytuk a három falu templomát, sőt a Stépán-réti nyaralókat is, amikor végre rátaláltunk a jelzett ösvényre, amely leszelte az országút messzire kerülő, nagy kanyarját, és egyenest levezetett a völgyiben meghúzódó Mátraszentistvánba.

Nem egykönnyen találtunk rá, olyigen havazott. Valóságos hószakadás volt aznap. Vastag hó borított körös-körül mindent, az erdőket, a hegyoldalakat, a völgyek mélyét, még az országutat is.

Jó darab ideje kutyagoltunk már, de Muki nem panaszkodott. Pedig a hideg vérpirosra csípte az arcát, és néha a könnye is kikicsordult. De csak jött, talpalt mellettem a kis piros csizmájában, jött, zokszó nélkül szedte a lábát, és arról magyarázott, hogy a Gáhbános meg a Kata ugyan hiába negyedikes meg másodikos iskolás, ebben a farkasordító hidegben – mert ez, ugye, farkasordító hideg, apu? – és ekkora hosszú nagy barangolás után már *egészen biztosan* vacognának és fáradtak lennének, nem úgy, mint ő, Muki, aki pedig még nem is iskolás, csupán csak egy ötéves nagycsoportos, de aki mégse vacog, se nem fáradt el, nem bizony, egy picurkát se, még akár futkosni is tudna a hóban, meg hemperegni benne, ha kedve szottyanna rá, és ebből is látszik, hogy mennyivel, de *mennyivel* jobban választottam, amikor őt, Mukit hoztam fel ide a hegyekbe, a gyönyörű, nagy havak közé, erre a remek kis vakációzásra, mert ha a Gabbanosot meg a Katát hoztam volna magammal, akkor most hallgathatnám a nyűgösködésüket, hogy minek is kell ilyen farkasordító hidegben ekkora biosszÚHhosszú csatangolásokra indulni, árkon-bokron-hóbucokákon át, ahogy mi ketten tesszük – úgyhogy örülhetsz, apu, nagyon is örülhetsz, hogy nem ők vannak itt veled, hanem én, aki *egyáltalán* nem nyűgösködöm, hanem vidám vagyok, és még nagyokat nevetek is jókedvemben!

Azzal nevetett is néhány jó nagyot, hogy lássam, nemcsak amúgy a vafcvilágba beszél.

– Miért nem fogták meg azt a lovat, ha látták? – támadt ránk. – Csak állnak itt, a teremtésit, és szájtátva nézik, hogy meglóg?

Mit mondhattunk volna erre? Hogy sejtelmünk sincs arról, mint kell megfogni egy lovat? Vagy hogy miért nekünk kellene megfognunk azt a lovat, amelyikre ő nem vigyázott? És persze mondhattuk volna azt is, hogy valóban csak álltunk, és néztük szájtátva azt a lovat, olyan valószínűtlenül szép látvány volt.

De említettem, hogy Muki bátor kisfiú. Meg is mondta hát bátran, kertelés nélkül: – Azért nem. fogtuk meg, mert nem akartuk megfogni!

A bekecses ember ettől még dühösebb lett. Egészen paprikavörösre gyúlt a képe. De nem mondott semmit, csak legyintett mérgében, és futásnak eredt, szaladt a ló után.

– Ugye nem fogja utolérni? – kérdezte reménykedve Mulki.

– De igen – mondtam –, biztosan utoléri. A szökött lovakat végül mindig elcsípi.

Láttam, erre mélyen lehajtja a fejét.

És azt is láttam, hogy két kis sötét lyuk támad a havon.

– Mennyire örült az a ló! – suttogta. – Hogy milyen boldog volt, apu! Milyen nagyon boldog! ...

Folytattuk utunkat a faluba, és a szabadságról kezdtünk beszélgetni.

Mukivonat

Máig se tudom, mi volt az, ami úgy elbűvölt bennünket azokban az ormótlan, szürke szerkocsikban, de valahányszor csak feltűntek s közeledtek éktelen csörömpöléssel, csattogva és imbolyogva a járda menti síneken (akkortájt még szorosán a járda mellett húzódtak a villamosvágányok a Körúton), gyeptűznél sebesebben terjedt el a hír: – Jön a mukivonat!

Hogy miért hívtuk mukivonatnak? Ki tudná már azt megmondani? Csak egyvalami volt biztos: másként semmi esetre sem nevezhattük volna.

– Jön a mukivonat! – futott hát szét a hír a hosszú körfolyosókon, s máris ajtók csapódtak, futó lábak dobogása verte fel a lépcsőházat. Ahány gyerek csak akadt a négyemeletes Teréz körúti bérházban (és akadt egynéhány), az lélekszakadva vágatott le a lépcsőkön, nyargalt ki a kapu elé, hogy tanúja legyen a mindig egyszeri csodának: a mukivonat méltóságosan elzörömböl a járda mellett.

Mert először is a mukivonat mindig méltóságosan közlekedett, még ha vagonokat húzott is maga után, méltóságosan, megfontoltan és mindenekfelett annyi önérzettel, mintha pontosan a tudatában lett volna saját értékének és fontosságának; ami pedig a zörömbölést illeti, kötve hiszem, hogy létezett volna olyan autóbusz, teherautó vagy motorbicikli, amelyik azt a zajt ‘túldübörögte volna. Erre még a megtermett muraközök vontatta, vasalt kerekű stráfkocsik se voltak képesek, holott azok tudtak csak hét sarokra szóló trappolást dübörgést csapni a bazaltkockákkal burkolt úttesten. A mukivonattal azonban bajosan kelhetek volna versenyre. Ha mukivonat csattogott el a ház előtt, azt még Fazzi úr, az Olaszhonból ideszakadt, tojáskopasz „szobrász- és sírkőművész” is meghallotta, jóllehet ő aztán süket volt szegény öreg, akár a föld, egy ostrom alatti légnyomásnak köszönhetőleg.

Jött tehát a mukivonat – általában az Oktogon felől, a Nyugatihoz tartva és a járdaszél megtelt gyerekekkel. A síneken pedig már ott lapultak a külön e célra tartogatott ötfilléresek meg lyukas kettősek. Tudni való volt ugyanis, hogy a mukivonat kerekei lapítják össze legszebben a kis pénzdarabkákat, mindenféle izgalmas formákká sajtolva őket, úgy hogy azoknak az érméknek nem is akadt párjuk. A favázás, nagy, lomha 6-osokból vagy az undorító hangú, örökké 'háborús szirénaemlékeket idéző, vijjogó stukáktól, amelyek a 66-os vonalán jártak egy időiben, csak silány iparosmunkára futotta.

Hanem a mukivonat... hált azt meg kellett nézni, hogy milyen finom és precíz munkát végzett! Ha a hitvány kis alumíniumérmék helyett az ember hébe-hóba megkockáztatott egy réz tízfillérest vagy húszast, valóságos kis iparművészeti remek birtokába jutott. Hajszálvékonyabbra, szebbre kikalapálni senki se tudta volna. Talán

még egy ötvös se.

És aztán ki-ki tetszése szerint átfúrhatta, hogy zsinagra fűzve a nyalkában viselje, vagy olyan becses holmikra cserélhette el, mint egy-egy jancsiszög, néguisbomba, viszketőpor vagy mesterien megreszelt kabátgomb. Egyik-másik különösen remekbe sikerült példányért még csúzlit, számológéculát, egy sorozat kameruni bélyeget vagy fél stanicli diákcsemegét is lehetett kapni, az utóbbiba beleértve természetesen az obligát döglött legyet meg a fogtördelő, alattomos dióhéjszilánkokat is.

Mert az egészben az volt a legfurább 'és a legbámulatosabb (s a kis rézérmék különös becse éppen ebben rejlett), hogy a mukivonat nem egyformára lapította a pénzdarabkákat. Nem akadt köztük még kettő sem, amelyik ugyanolyan lett volna. Erre bármikor, bármelyikünk megesküdött. Úgy bizony, a mukivonat teljességgel egyedi darabokat készített.

A felnőttek persze csak nevettek rajtunk. El nem képzelhették, miért rajongunk úgy a mukivonatért, s vélhetőleg ezt is, mint megannyi más izgalmas és pompás dolgot, a gyermeki hóbortok közé könyvelték. „Lelkesedni egy ilyen ócska fahatárért dohogták. – Sosem fog benőni a fejetek lágya” – mi pedig titokban reméltük is, hogy sosem fog benőni a fejünk lágya, ha a mukivonat iránti közöny a feltételek közé tartozik, mert arra semmi szín alatt se lettünk volna kaphatók; ami pedig a mukivonatról hangoztatott ócsárló megjegyzéseiket illetve, elengedtük a fülünk mellett, füttyültünk rájuk, s ha egyáltalán gondoltunk valamit, az a felnőttek iránti mélységes és kissé lenéző sajnálat volt. Vélekedésükkel semmi egyebet nem bizonyítottak, csak tulajdon vakságukat a világ nagyszerű dolgai iránt.

Azt azonban hinni sem akartuk, hogy akadjon gyerek is, aki hasontómód leszólja a mukivonatot. Pedig akadt. A szomszéd házban lakott, és egy ízben vette magának a bátorságot, hogy sokak jelenlétében rozoga szemetesládának becsmérelje. Ez a megnevezésre sem érdemes kis boldogtalan nagy árat fizetett kijelentéséért. Attól a naptól kezdve egy emberként közöcskítette ki az egész páratlan oldal gyermektársadalma, legalábbis az Oktogontól a Podmaniczky utcáig; játszótársra többé nem talált, de olyasvalakire se, aki szóra méltatta volna.

Keresztülnéztünk rajta, akár az ablaküvegen, vagy mint azon a jókora belövésen, amely még mindig ott tatongett a melléklépcső fordulójában, a negyedik emelet és a padlás között, s amelyen hason fekve, derékig kihajolni a hátsó udvar fölé napi kötelességünk, mindennapos virtus dolga volt. És ha egyöntetű megvetésünket még elviselte volna is valahogy, a különböző házakban szervezkedő titkos bandák – úgy mint a Szondi utcai kalózokat tömörítő Fekete Kéz, az oktagonbeli indiánok Winnetou Skalpvadász Törzse és a mi tömbünkben tevékenykedő Timur és csapata – gondoskodtak róla, hogy pillanatnyi nyugta se maradjon. Mindenféle véres leszámolásokkal fenyegető, kellőleg titkos és névtelen levelek akkora özönével árasztották el a szerencsétlent, hogy szülői kíséret nélkül hamarosan már a gangra se merte a lábát kitenni. Személyét, szentségtörő szavait még akkor is a gyalázat és hitszegés szinonimájaként emlegettük, amikor már (ki tudja, nem épp emiatt-e?) családostul réges-rég elköltözött az ország valamelyik távoli csücskébe. Pedig máskülönben egész jóra való kisfiú lett volna: sportjelvényeket, számológéculákat és pókokat gyűjtött.

A mukivonat egyfajta gyermeki mítosszá lett számunkra. Történeteket, legendákat koholtunk róla, már-már hajlamosak voltunk lelkes lényt látni benne, és a megjelenésében pedig valami határozottan fenségest. Ha fölintegethettünk vezetőiknek, akik nem tudni, miért, de egytől egyig meglett, tekintélyes, konya bajszú férfiak voltak, s akik nem kevesebb méltósággal irányították, mint amennyit megtisztelő feladatuk ellátásához méltán elvártunk tőlük; nos, ilyenkor úgy éreztük, aznap már nem keltünk hiába, több jó .már nem is történhet velünk, vagy ha mégis, az csak a sors bőkezű

rádása. És a sorsunkra nem panaszkodhattunk. Szabad pillanatunk is alig akadt, olyan mozgalmas idők voltak azok. Tüntetésekre és nagygyűlésekre jártunk, ott lábatlankodtunk minden elképzelhető rendezvényen – márpedig rendezvény annyi volt, hogy számon tartani se győztük. Az MNDSZ tejszínhabos-tej szín kávék gyerekzsúrjáról egyenesen a szocdem-párt tombolás-zsákbamacskás uzsonnájára siettünk, majd loholtunk ki a Ligetbe a parasztpárt rendezte zsákbanfutas- és lepényevőversenyre, hogy másnap, a tanítás végeztével, az MKP választási röplapjait osztogassuk az András, sy úton („Első lesz az 1-es lista, győzni fog a kommunista!”), és a szakszervezetek mezítlás focibajnokságán kergessük a bőrlabdát a KISOK-pályán, este pedig a MADISZ és a SZÍT fáklyásmenetében lépkedünk, s igen komoly arccal, vékony hangunkat kedvünkre kieresztve az ifjúság helyét követeljük a közéletben. Mindeközben legfőbb gondjaink közé tartozott, hogy felnőve majd győzhetetlen és igazságosztó kovbojok legyünk-e, mint Z., a fekete lovas, vagy mint Matroszov, a kiskatona, mi is tétovázás nélkül életünket adjuk rohamra induló elvtársainkért, ha egyszer történetesen úgy hozná a szükség. A világgal tehát elégedettek voltunk, és úgy tetszik, meg is volt rá minden okunk.

Ám egy nyári reggelen, amikor a járdaszegélyen snúrozva-ácsorogva arra lettünk figyelmesek, hogy az éppen közeledő és elcsattogó mukivonaton, a konya bajszú vezető mellett, ott áll fent a házbeli Bucsek Janó, és hanyagul, mondhatni, leereszkedő fensőbbiséggel, keze fejét kifelé fordítva, kiinteget nekünk onnan az elülső hármablakiból, nem Csupán leesett állal, szánalmasan lefittyedt szájjal bámultunk vissza rá, hanem akkor először, azt hiszem*, valamennyiünkben megingott a világ értékességébe és igazságosságába vetett, mindaddig rendíthetetlen hitünk. Mert hiszen volt abban valami égreakáló, hogy ekkora szerencsében részesüljön egy olyan érdemtelen senki, mint az örökösen bukásra álló, mihaszna, löcslábú, siralmasan ügyefogyott és ostoba Bucsek, akit focizáskor még bal kapufának se vettünk volna be, s akit már csak azért is utáltunk, mert mindezek tetejébe még hírhedt spicli is volt: az egész környéken nem akadt olyan gyerek, akit az iskolában vagy otthon valamiért már be ne árult volna. És akkor ez a közutálatnak örvendő, nyamvadt, nyámnyila, sunyi anyaszomorító ilyen tündökletes magasságba emelkedik, mi meg nyomorultan lent maradtunk a porban és a sárban. S ráadásul még van képe odafentről a kifordított kézfejét rázogató felénk, ahogy a filmhíradóban a köztársasági elnök úrtól láthatta!

Fortyogott bennünk a keserűség és a harag. Meg voltunk botránkozva a sors részrehajlásán. Amikor pedig másnap Bucsek, afféle dicsőségbegyűjtő körutat tartva, még azzal is elhencegett, hogy a konya baj szú pasas, aki mellett a vezetőállásban feszített, a tulajdon bácsikája, és hogy a bácsikája, aki valami apróbb szolgálati vétség miatt büntetésképpen került át rendes járatáról, a 46-osról a mukivonátra, megígérte neki, hogy ezentúl akkor viszi el mukivonatozni, amikor csak kedve szottyan rá – a sápadt és hallgatag búskomorság állapotába zuhantunk. Nem volt közöttünk senki, aki úgy ne érezte volna, hogy a döbbenetes szerencse, amely a hitvány kis penészvirágot éri, most már végképp felülmúl minden elképzelhető határt és mértéket, ami még egyáltalán kritika tárgyává tehető, és a dolgoknak immár olyan régiójába tartozik, amely emberi, de mindenesetre gyermeki ésszel egyszerűen fölélhetetlen.

De lenyeltük a mérgeket, elfojtottuk az irigykedésünket, és ádáz versengésbe kezdtünk Bucsek kegyeiért. Ki-ki magának akarta biztosítani a kitüntetését, hogy a kis zsebpiszok barátjává fogadja. Ez aztán Bucsek részére különböző előnyös csereberék, napi többszöri fagyaltmeghívások, ingyen átpasszolt mozijegyek és mindenféle egyéb kedvezések terén roppant gyümölcsözőnek bizonyult. Mi pedig mindeközben szívszorongva vártuk, hogy melyikünk lösz az a szerencsés, akinek odaint majd egy szép napon, és azt mondja: „Beszéltem a bácsikámmal. Holnap téged is fölvesz a mukijára, és csinálunk vele egy-két fordulót.”

Ám ez csak amolyan ébren álmodozás volt. Bucsek dicsőségben sütkérezésének váratlanul befellegzett. S vele együtt a mi reménykedésünknek is. A beszkártos nagybácsi ugyanis annyira lelkére vette a fegyelmet, hogy példás magatartással csakhamar elérte büntetése felfüggesztését, és azzal visszahelyezték régi kocsjára, a 46-osra, amely a Nyugati és a Keleti között cammogott. Bucsek kárvallott ábrázattal számolt be erről, és mi megint csak csodálkozhattunk a felnőttek képtelen észjárásán, mert a nagybácsi, visszakerülvén álmaink álmáról arra a nyomorúságos kofajáratra, állítólag majd megbolondult boldogságában, ahelyett hogy vigasztalhatatlan bánattól kergetve egyenest a Dunának ment volna, ahogy mi tesszük, nem vitás, ha történetesen az ő helyében vagyunk. Az egész történetben annyi örömünk telt végül, hogy alaposan eldöngethettük Becseket, így véve elégtételt a sok méltatlan szenvedésért, amelyet pünkösdi királyságával okozott.

Azután eljött egy május elseje (már magam sem emlékszem, hogy a harmadik vagy a negyedik szabad május elseje volt-e), és néhány nappal előtte, amikor már javában készítettük a vörös drapériás felvonulási táblákat meg a dekorációt házunkat csinosítandó, a tömbbizalmi összekolompoltatta a gyerekeket, és közölte, hogy az ünnep reggelén különjáratú 8-as villamoson utazunk majd ki az Állatkertig, ahonnan csoportba rendeződve fogunk átvonulni a Hősök terére, a nagygyűlésre. De mégiscsak a negyedik szabad május elseje volt az, ha jobban belegondolok, egészen bizonyosan a negyedik, mert harmadik elemista létemre épp azokban a napokban kaptam meg a rajgyűlésen a kék úttörőnyakkendőmet, ami képzelhetetlen boldogság és megtiszteltetés volt akkoriban, s azon a május elsején vonulhattam volna fel először nyakkendősen, egyenruhában, jellvényes tábori sapkában, immár csapattanácsilag felavatott, teljes jogú úttörőként, mint az Esze Tamás őr tagja – belátom azonban, ma már csak azok érthetik meg ennek az eseménynek a nem mindennaposságát, akik valami hasonlót maguk is megélték. Az ünnep előestjét mindenesetre olyan rettenetes lámpalázban és szorongó várakozásban töltöttem, hogy végül szó szerint belebetegedtem az izgalomba. Éjszaka belázasodtam, gondolni se lehetett többé a másnapi felvonulásra.

Ez önmagában elég nagy csapás volt ahhoz, hogy úgy érezzem, örök életemre megkeseredett emberré válók, de amikor másnap délután ráadásul azt is megtudtam, hogy a gyerekeket nem a beígért 8-as villamos, hanem két külön odarendelt, piros zászlókkal és MKP-jelvényekkel földíszített mukivonaton vitték ki a Ligetbe, még máig sem értem, hogyan is bírtam elviselni a hírt, anélkül, hogy a szívem mentem meghasadt volna.

Ám ha meg nem hasadt is, sebet ejtett rajta a csalódás. És évekbe telt, míg az a seb behegedt. De még azután is, jóval később, már felnőve, sőt hovatovább már félig-meddig benne a korban, gyakran megtörtént, hogy megpillantva valahol kinn a periférián, valamelyik remíz közelében egy-egy Űtött-kopott, vén mukivonatot, a nosztalgia keserédes szomorúságával sajnóit fel az egykori emlék.

Az elszalasztott alkalom, amely titkon még mindig fáj.

Még a télen történt, hogy egyik délután elmentem az óvodába Mukiért.

De nem indultunk egyenesen haza, valami ügyes-bajos dolog miatt vargabetűt tettünk. Benéztünk nagyapáékhoz a Fehérvári útra. Locspocsos, ködös februári délután volt, gyorsan alkonyodott.

Amikor elbúcsúztunk nagyapáéktól, már majdnem besötétedett. Eső sziták, utálatos szél fúj; kettőnkön kívül senki se várta a villamost a járdaszigeten.

És akkor egyszer csak feltűnt az ormótlan, szögletes, szürke műhelykocsi. Lassan bontakozott ki a ködből, Albertfalva felől jött, csattogva, döcögve, öregesen. És

fáradtan. Nem csoda, hiszen két megrakott, piros vagon húzott maga után.

– Apu – ráncigálta meg Muki a kabátujj ama t, s láttam, csak áll meredten, gyökerét vert lábbal, és nézi kikerekedett szemmel, elbűvölten a közeledő kocsit. – Apu – suttozta. – Nézd! Ez meg micsoda?

– Ez? – És ránevettem önkéntelenül. – Ez, kérek, egy mukivonat.

– Mukivonat? – kiáltott fel lelkesen. – Nem csapsz be? Tényleg mukivonat? Becs'szó?

– Az hát – bólogattam. – Becs'szó! Tényleg mukivonat.

És nem fogják elhinni.

Megállította.

Fölemelte a kezét, és olyan hevesen, erélyesen kezdett el integetni, hogy a kocsi csikorogva megállt. Éppen ott a megállóban, a járdasziget mellett.

Megállt, és a vezetője kihajolt a nyitott ajtaján.

Nem éppen az a régi fajta volt, az a tekintélyes, konya bajszú beszédkész, mint a Bucsek bácsikája is, hanem egy hosszú hajú, vagány, fiatal srác.

– Mi az, öcsi – kérdezte vígan. – Miért tartod fel a forgalmat? Van valami hézag?

– Nincs – válaszolt méltósággal Muki. – De az én nevem Muk:i, ez meg itt egy mukivonat, amit vezetsz. Az én vonatom.

És most légy szíves, vegyél föl minket a vonatomra. Engem meg az apukámat...

Hát így történt. így hegedt be végre-valahára az az egykori seb. Mielőtt ugyanis megrökönyödésemben elhebeghettem volna, hogy ugye, még csak ötéves a gyerek, meg hogy nem kell a kis számárságait komolyan venni, a fickó már körül is kémlelt odafenn (azt figyelte, gondolom, nincs-e rendőr, BKV-közeg vagy más hatásági szemtanú a közelben), és barátságosan füttyentett egyet:

– Gyerünk! Nyomás fölfele!

És elvitt bennünket két és fél megállónyira. Egészen a Beloianniszig.

Ahová a piros vagonokat vontatta.

Farkaskaland

Az a havas, kora áprilisi délután ott Zsgyár fölött, a Bélai-Tátrában, valahol harmadúton Javorina felé, mindenképp pompás előjelekkel kezdődött.

Először is láttunk egy csapat mókust. A mókusok egy cseppet sem ijedtek meg, szelíd érdeklődéssel nézegettek bennünket, azután elunták a bámészkodást, villámfürgén felkúsztak a fenyőtörzseken, átrepültek egyik ágról a másikra, és szemvillanás alatt eltűntek.

Csak a legkisebbik nem tágított. Egészen Mukihoz merészkedett, a közvetlen közelébe, oly igen nagy bizalommal volt iránta, két hátulsó lábára emelkedett, bozontos farkára támaszkodva, és úgy tekintett rá, annyira beszédesen, mintha valami szerfelett fontos közlendője lett volna.

De alighanem csak egy szem mogyorót akart kikunyerálni.

Mogyorónk sajnos nem volt. A mókusnak be kellett érnie egy darabka csokival, ami Muki kisbundájának feneketlen zsebéből került elő, de nem látszott elégedetlennek.

Mi sem voltunk azok. Reggel óta talpaltunk, remekül telt a délelőttünk, és most, alighogy tarisznyából megebédeltünk, lám, a délutánunk is rögtön szépnek ígérkezik.

Pedig honnan is sejthettük volna, mi mindent tartogat még?

Egy csacsit mindenesetre tartogatott. Méghozzá egy csengős csacsit. A csengő a csacsi nyakában himbálózott, és igen szépen csilingelt, a csacsi egy szénával megpúpozott szánt húzott, a szánon kucsmás, bekecse öregember ült, jókora zúamarás bajusszal, marcona hegylakóábrázattal, mellette pedig egy jambósapkás kisfiú, akit mindenféle göncökbe és nagykendőkbe bugyoláltak, de úgy, hogy csak a hidegből megcsípett, piros papucorra meg a csillogó szeme kandikált elő.

Gsin-csin, csin-csin, csöngött a csengő a csacsi nyakában, tap-tap, tap-tap, futott a csacsi a keményre tapodott havon, nyehe-he, nyehe-he, nógatta rezes hangon az öregember – és elsuhantak mellettünk a szántalpak játszi surrogásával befelé, a fenyvesbe vágott úton. – *Dobrý deň!* – köszönt le az öregember a bakról. – *Dobrý deň!* – köszöntünk neki mi is.

Csak a kisfiú nem szólt. Ő csak feszített a pokróccal ki-bélelt bakon, feszített odafönn ragyogó tekintettel büszkén pillantva ránk, é-s odaintett az egyujjas kesztyűjével.

Visszaintettem neki, büszkeségét nagyon is megértve. Elvégre ülni egy szánon, egy *olyan* szánon, amelyet csengős csacsi röpít a tavaszodni nem akaró, hófúta, téli világban – az bizony nem akármilyen élvezet!

És úgy vettem észre, Muki is szívből átérzi ezt.

– Kis töksi... – dünnyögte irigykedve. – Hogy felvág avval a csacsival! Pedig ilyen szánhoz nem is csacsi való, hanem ló. Méghozzá *harangos* ló. Benne van az olvasókönyvünkben...

– Így igaz – helyeseltem, rögtön tudván, honnét fúj a szél. – Föl se ülnénk olyan szánra, melyet csak egy csengős csacsi húz.

– Nem hát – mondta vágyakozva. – Olyan szán, amit csacsi húz, nem az igazi, hiába lóg akár száz csengő is a csacsi nyakában. Ló kell az ilyen szánhoz – erősítette meg –, egy jó erős ló. Sőt, nem is egy ló, hanem kettő. De még jobb – tette hozzá vérszemet kapva –, ha mindjárt három lovat fognak elébe. És mind a három lónak harang van a nyakában.

Ki tudja, tűnődtem el, talán tényleg így történt. A trojkát talán valóban így eszelte ki valaki. Ha nem is épp egy első osztályos kisfiú.

Elkísértük tekintetünkkel a távolodó szánt, aztán folytattuk utunkat mi is befele az erdőbe.

Nagy volt a hó, még nagyobb a csend. A csacsifogát nyomait követtük, a kicsiny patákét meg a széles szántalpakét. És közben úgy rémlett, egyre halljuk a csengettyűszót, ha mind messzebből is, már valahonnan az erdő mélyes-mélyéről, de bizonyára csak hallucináltunk. Csak a fülünk őrizte még a cseppnyi csengő remegő, pici hangját.

A magsztrális út folytatásán, a kék jelzésen haladtunk, és úgy terveztük, rajta is maradunk mindvégig, majd csak Lysa Polanán, a lengyel határnál ereszkedünk le róla, onnan pedig autóbusszal térünk vissza Poprádra, a szállásunkra. Jókora darab út állt még előttünk, de nem bántuk. A tavaszi szünidei szép napok megkoronázásának szántuk ezt a túrát.

Szóltanul ballagtunk, ropogott, hersegett talpunk alatt a hó. Az út hol emelkedett, hol süllyedt. De mindenütt jó előre beláthattuk, hogy merre fog továbbvezetni, és ez elég unalmas volt. Nem kecsegtetett meglepetésekkel.

– Tudod, mit? – ajánlottam Mukinak. – Tegyük érdekesebbé a kirándulásunkat. Csatangoljunk el erre-arra. Hátha akad valami jó kis kalandunk.

Lelkesen beleegyezett. Jó kis kalandokra ő bármikor kapható. Ő aztán nem olyan, mint a nővére meg a bátyja! Mert Kata (nemhiába eminens tanulónak is, tájfutónak is) kizárólag olyan kalandra hajlandó, amelyről előzőleg tüzetes tervet készítünk, amelyre térképeikkel, tájolóval, stopperórával szerelkezünk fel, útközben furtonfurt bemérve, meghatározva, ellenőrizve pontos feltalálhatóságunkat, és amelyet olyan iramban loholunk végig, mint akiknek föltett szándékuk a nem hivatalos tájfutási világcsúcs halaszthatatlan megdöntése; ami pedig Gabbancsot illeti, szó se róla, ő is kész bármilyen kalandra, ám csakis azzal a feltétellel, hogy kalandunk érett megfontoltságé legyen, vagyis vendéglők, melegkonyhás turistaházak, de legalábbis forró virslis büfék tőzsomszédságában történjék, s hogy természetesen szerét is ejtsük e vendéglők, meleg konyhás turistaházak és forró virslis büfék fölkeresésének.

Muki más fából van faragva. Ő nem szab feltételeket. Hacsak azt nem, hogy a kaland legyen minél izgalmasabb. Mert kedve szerint örökké csak veszélyekkel dacolna, naphosszat Herkulesekkel viaskodna, Dávidként. Góliátokat gyúrna le. Ilyen volt már feleennyi idősen is. Mi leszel, ha nagy leszel? – kérdezte meg egyszer az óvó nénije. HŐS – felelte Muki. De így ám! Csupa nagybetűvel.

– Akkor hát rajta – vezényeltem –, kalandra fel!

Rátértünk egy kitaposott, keskeny csapásra. A legelsőre, amely utunkba akadt. Kényelmes, könnyű járás esett rajta úgy ezerháromszáz méteren, a hegység málján, a ritkás fenyvesben, és már csak azért is bizalmat keltett, mert amerre vezetett, minden lélegzetszegően szép volt. Fölöttünk balra a verőfényben szikrázó, fűrészfogú csúcsok, a felhőtlen, hidegkék ég előterében, átellenben, majdnem egy magasságban velünk, a hótakarta, kopár Magura megfagyott hullámverésre – emlékeztető vonulata s középütt, jobbra alattunk, a fák közül ki-kibukkanó hosszú, keskeny, kanyargós völgy, az országút sötét szalagjával és egy be nem állt, sebes vizű patak érzékeny hajszálerével; körös-körül pedig, ameddig a szem ellátott, az egybefüggő fenyvesrengeteg roppant zöldje, a fenyőcsúcsok felett finoman opálozódó köddel.

Olyan tiszta, annyira áttetsző, oly könnyen áttekinthető volt minden! Ki hitte volna, hogy eltévedhetünk?

Az ösvény egyre beljebb-beljebb hatolt a fenyvesbe, mi pedig engedelmesen követtük lejtőit, kapta-tóit, szeszélyes kanyarulatait. Mentünk, mentünk, sőt – ahogy Muki megjegyezte – mendegéltünk (egy barnába öltözött, anorákot, kordnadrágot viselő, zömök férfi meg egy kék bundás, piros csizmás, aprócska kisfiú), miközben megsűrűsödtek körülöttünk a fák, haragosabbak lettek a színek és nőttön-nőtt az erdei homály. Vagy egy jó órát kutyagoltunk még, mindvégig abban a hiszemben, hogy a jelzett út közelében járunk, és hamarosan újból rátérhetünk.

De az ösvény nem vezetett vissza hozzá. Egyáltalán sehová se vezetett. Egyszerre csak megszakadt. Se szó, se beszéd – véget ért.

Leesett állal bámultunk egymásra. Ki látott már ilyet? Kitaposott csapáson haladunk, mások nyomain, és egyszerre ... mintha elfújták volna az egésztestet. Ahol állunk, még egy csomó nyom (itt egy kiscsizmáé, ott egy síelőé, emitt valami recézett talpú cipőé, amott hatalmas jancsiszöges bakancsé), ám alig egy macskaugrással odébb már semmi. A világon semmi. Csak a csillámos, érintetlen porhó.

– Hát ez vicces! – álmélkodott Muki. – Elröpültek a lábnyomok ...

Érthetetlen volt. Megfoghatatlan. Merő képtelenség.

Olyan, –mint Čapek-nál az a magányos lábnyom a hóban.

Csak hogy mi nem valami kies parkban ámultunk-töprenkedtünk rajta, a nagyváros kellős közepén, hanem egy fölöttébb kietlen fenyvesben, amely percről percre barátságatlanabbnak tetszett.

– Se baj – mondtam végül, belátva, – hogy ítéletnapig – meg nem fejtjük ezt a talányt nem esünk kétségbe! Erre ugyan tovább nem mehetünk, de juszt se fog ki rajtunk ez a nyavalyás ösvény. Ha idevezetett bennünket, akkor vissza is vezet szépen oda, ahol elindultunk rajta.

Sarkon fordultunk, és útnak eredtünk arra, amerről jöttünk. Most már kiléptünk, mert vésszen fogyott az időnk, még pihenőket se tartottunk. Csak néha egy-egy pillanatra álltunk meg, és a fülünket hegyeztük. Talán abban reménykedtünk, hogy ismét meghalljuk a csacsicsengő csilingelését.

De nem hallottuk meg. És az útra se találtunk rá.

Az ösvény visszafelé se vezetett el oda. Letévedtünk róla valahol, anélkül hogy észrevettük volna? Pedig úgy tartják: nagy hóban úgyszólván lehetetlen eltévedni, mert ha utat veszít is az ember, a saját lába nyomán könnyűszerrel visszajuthat oda, ahonnan elindult.

Hát nekünk sikerült ez az *úgyszólván lehetetlen*.

Egy alig tenyérsnyi irtáson álltunk, ahol két halom felsarabolt fa szunnyadt a vastag hó alatt, és ahonnan nem vitt tovább az ösvény. Leríhatott rólam a tanácstalanság, mert Muki reménykedően megkérdezte: – Talán eltévedtünk?

– Hogy képzeled?! Szó sincs róla! Ott egy másik csapás – mutattam –, azt is emberek taposták ki. Valahová annak is el kell vezetnie.

Szaporán nekivágtunk – és néhány perccel később ugyanott találtuk magunkat, ahol az előbb. Ugyanazon a tenyérsnyi irtáson, a két halom felfűrészelt fa társaságában.

És amikor, egy másik ösvénnyel próbálkozáskor, harmadszor is ugyanoda bukkantunk ki, éreztem, hogy hirtelen melegem támad. – Nos – vallottam be Mukinak –, azt hiszem, mégis eltévedtünk.

Örömeben épp hogy csak bukfcencet nem vetett a hóban.

– Biztos vagy benne? – kiáltott. – Egészen biztos? Nem csapsz be?

– Nem csaplak be – biztosítottam róla dühösen. – Tudd meg, ha mindenáron tudni akarod: úgy eltévedtem, mint még soha!

Csak úgy ragyogott az a hatalmas kék szeme. A boldogsága láthatólag ezzel lett teljes. Én pedig sóvárogva gondoltam Katára meg a térképeire, de főleg a tájolójára. Egy iránytű most igencsak elkelt volna. „Ámbár – ötlött fel bennem hirtelen –, erdőben igazán nem boszorkányság az égtájak meghatározása.”

– No figyelj csak – pillantottam Mukira. – Azt az egyet szerencsére tudjuk, hogy mindig északkeletnek kell tartanunk, és akkor előbb-utóbb elérjük odalenn az országutat. Most tehát az a legfontosabb, hogy megnézzük, merre van észak.

– És azt hogy nézhetjük meg?

– Mi sem egyszerűbb! A fatörzsek mohos oldala mindig északra mutat.

Odalépünk a legközelebbi fához, és megvizsgáltuk a törzsét. Körös-körül ujjnyi vastag moha borította. A mellette állóét nemkülönben. És közelében az összes többiekét is.

– Itt, úgy látszik, mindenfelé észak van – kuncogott Muki. – Akkor meg úgyis mindegy, hogy merre megyünk, mert akármerre megyünk, mindig jó felé megyünk, hát nem igaz?

– Túl jó a kedved – mordultam rá –, csak ne böngés legyen aztán a vége!...

Benne voltunk a csávában, és nem tudtam, hogyan kecmereghetnék ki belőle. Hideg szerencsére nem volt, de az idő már alkonyra hajlott. És a hegyvidéki alkony pillanatok alatt lepi meg az embert. Ha pedig itt az erdőben sötétedik ránk ... „No – borzongtam meg –, arra jobb nem is gondolni!”

– Gyerünk – sürgettem meg Mukit –, indulás, itt mégse toporoghatunk! Megyünk az orrunk után, bele a vakvilágba, aztán ... csak lesz valahogy.

Buzgón helyeselt.

– Az orrunk után, bele a vakvilágba... Ez az igazi csatangolás! Úgy tévedni el, hogy azt se tudjuk, hol vagyunk. Ez a jó! És még úgyse tévedtem el sosem, se utcán, se erdőben, se hóban, se sötétben... mert ugye, még este meg éjszaka is el leszünk tévedve? És akkor nem kell lefeküdni és aludni, hanem kedvünkre kóborlunk reggelig... Igen – hajtogatta boldogan –, igen, ez tényleg egy kaland! Igazi, nemek kaland. Ugye, apu, szerinted is az?

– Az – hagytam rá megadóan –, bizony, hogy az.

– Remek, nagy kaland! – lelkesedett. – És akkor lenne még remekebb és még nagyobb a kaland, ha véletlenül farkasokkal is találkoznánk. Az gyönyörű lenne... ó, apu, egészen gyönyörű! olyan, de olyan gyönyörű szép!...

– Meghiszem azt – dünnyögtem. – Képzelné se tudnék gyönyörűbbet-szebbet! – s titokban csak gratulálhattam magamnak, hogy történetesen tudom, a Magas-Tátrában már régóta nem élnek farkasok.

– Egyszer csak a fák közül csörtetést hallanánk – folytatta ne kibővültén Muki meg nagy recsegés-ropogást, és hipp-hopp ... máris itt teremnének előttünk. Igazi, okos, szép farkasok. Mi meg rögtön köszöntenék őket. Úgy csinálnánk, hogy: hú-ú-ú! És erre ők is rögtön úgy csinálnának, hogy: hú-ú-ú! Mert mindjárt látnák, hogy mennyire szeretjük őket, és hogy a barátaik vagyunk... Ugye, te is fogsz hú-ú-úzni, apu, ha majd találkozunk velük? – Az arca kipirult izgalmában, pirosabb lett piros sísapkájánál is, és olyan könnyögően, már-már esdekelve nézett rám, hogy muszáj volt beleegyeznem.

– Fogok – ígértem meg –, persze hogy fogok.

Azzal tettünk is nyomban egy próbát.

Fejünket hátravetettük, az égnek fúrtuk az orrunkat, és szájunkat kerekre csücsörítve, elvékonyított hangon, amúgy farkas módra rázendítettünk: – Hú-ú-ú, hú-ú-ú ... – és tutultunk, egyre csak tutultunk ott a homályosodó fenyves mélyén, valahol Zsgyár és Javorina között, egy ki-tudja-hová-vezető ösvényen, az alkonyi, néma csendben, tutultunk-tutultunk, míg csak a szusz végleg ki nem fogyott belőlünk – akkor pedig összenevettünk, s elbillentett fejjel, mintha csak választ vártunk volna, figyelmesen hallgatózni kezdtünk.

És egyszer csak a fák közül csörtetést hallottunk. Meg nagy recsegést-ropogást.

– *Čo sa tu bi?* – dördült ránk egy mély hang. „Mi történik itt?”

Öles termetű ember állt előttünk, erdészuniformisban, araszos vállán puskával. Az ilyenekről írták hajdan: nagy brontes férfi. Még Muki is tisztelettel nézett rá. Főleg a puskájára.

– *Zabludil sme* – mondtam neki. „Eltévedtünk.”

– Maguk magyarok? – kérdezte erre.

Kiderült, hogy hibátlanul beszél magyarul, valahonnan a Zobor-vidékéről származott el, úgyhogy minden nehézség nélkül beszélhettem el, mi is történt velünk.

– Hát jól elkeveredtek – dörmögte. – Legalább egy óra, amíg visszajutnak a jelzett útra, azon meg még kettő, amíg beérnek Zsgyárba. De húsz perc múlva már sötét lesz.

Gondolkozott egy kicsit, azután így szólt:

– Jöjjenek. Megüdülnék nálam, közben pedig kitalálunk majd valamit.

Az erdészház, ahová elvezetett bennünket, alig néhány percnyire volt, egy tágas tisztás garádjá mögött. A félig hóba süppedt, megfeketedett gerendázatú, alacsony faépület kopár volt kívül is, belül is.

– Nem itt lakom, hanem a faluban – mondta az erdész, szinte szabadkozva emiatt ez csak a szolgálati hely.

De akármilyen kopár volt is a ház, került benne tea is, harapnivaló is, a pohos vaskályhában pedig tűz pattogott.

Csak ekkor éreztük, hogy mennyire átfáztunk a bolyongásunk közepette.

– Akár meg is fagyhattak volna ebben az időben – csóválta a fejét az erdész. – Az idén nagyot késik a tavasz, és errefelé könnyű eltévedni. Miért hagyták el a jelzett utat? Mindenhol táblák vannak, hogy a jelzett útról tilalmas letérni. Talán egyet se láttak?

– Dehogynem – feleltem bűnbánóan –, de egy kis kalandra vágytunk.

– Nagyon jó kis kaland volt – jelentette ki Múld, és két kezébe fogta a pöttyös bögrét, úgy hörpölgette a teát. – Még lábnyomokat is láttunk, amik elröpültek.

– Hogy ... hogy mit csináltak? – hökkent meg az erdész.

Elmeséltem neki titokzatos esetünket a lábnyomokkal, amelyek eltűntek a hóban, és aminek a nyitjára sehogy se leltünk magyarázatot.

Nevetett.

– Hiszen nincs abban semmi titokzatos. Gyakori dolog a téli fenyvesben. Szélvész kerekedik, megsuhogatja a fákat, és az a rengeteg tömeg hó mind az ösvényre szakad. Úgy betemeti, hogy hült helye se marad.

– No – néztem Mukira, bosszús kis fintort vágva –, ezt ugyan magunk is kitalálhattuk volna.

De neki szemlátomást máshol járt az esze. Révedezve kortyolt a teájából, és azt mondta:

– Csak az a kár, hogy nem volt szerencsénk, és egyetlen farkassal se találkoztunk. Mert az lett volna az igazi. Attól lett volna csak igazán szép a kalandunk.

– Ej – csodálkozott rá ismét az erdész –, te ilyen bátor legényke vagy? Aztán eleven farkast láttál-e már?

– Az Állatkertben – legyintett Múld. – De az állatkerti farkas nem igazi farkas. Mert a farkas, ha rabságban van ... nem farkas már többé – s megvetően elbiggyesztette a száját hanem csak egy kutya.

Az erdész mosolygott.

– Hogy érted ezt?

– Úgy, ahogy Petőfi megírta – válaszolt Mukk – Petőfi Sándor. A bácsi talán nem ismeri a kutyákról meg a farkasokról írt verseit?

Komoly arccal letette a bögrét, és szavalni kezdett. Ezt a két verset betéve tudta.

Mint ahogy betéve tudtam én is már ötéves koromban. Mert alig ötéves múltam és bárányhimlőben feküdtem, amikor egy este apám (az éppen szabadságos munkaszolgálatos katona) az ágyam mellé ült, és egy aranyozott gerincű, ódon Petőfi-kötetből, melynek vérpiros fedelét a költő arcú dísztette, 'verseket olvasott fel, egyebek közt. A kutyák dalát meg A farkasok dalát. Soha nem felejttem azt az estét. A félhomályos, csöndes szobát, az elsötétítő táblával fődött ablakot, a pergamenburás állólámpa sárgás fényét, a cserépkályhába vetett fahasábokon nyargalászó tüzet, apám

lesoványodott, megszegletesedett arcát és a testéből áradó, szúrós fertőtlenítőszagot, amelyet itthonléte napjai alatt megannyi fürdéssel sem tudott megszüntetni, de még a hangját, meleg színezetű, kissé tompa hangját is hallom, amint félig hangosan, félig suttogva, valami fojtott, benső izgalommal olvassa nekem A farkasok dalát, és emlékszem, négy évtized távolából is, mint egy minapi, friss élményre, olyan élénken emlékszem arra az enyhe láztól támogatott bódulatra, amelyet a vers keltett bennem, elbűvölve, megrendítve, lelkem mélyéig fölkararva. Úgy éreztem, rólunk magunkról szól a vers. Hogy valamiképp a sorsunkat példázza. És akkor már nem a farkasokat, hanem apud láttam magam előtt abban a sűvöltő fürgetegben; apud, aki két nap múlva visszamegy a hómezőre, vissza a csatába, ahol egyre-másra hálnak meg a katonák, és ahol neki még csak puskát sem adnak a kezébe, s hirtelen könnyek öntötték el a szememet, mert arra gondoltam, hogy sem ő, sem én, sem senki meg nem mondhatja, élve marad-e, viszontlátom-e még, megtér-e onnan valaha is ...

Ez a története, hogy olyan különös, nagy becsbe kerültek előttem a farkasok. Attól a naptól kezdve úgy gondoltam rájuk, mint akikhez titkos szövetség fűz. És később is, egész gyerekkoromat áthatotta az irántuk érzett elfogult szeretet. Olvashattam akárhány mesét, láthattam szintannyi rajzfilmet, amelyek egytől egyig a gonoszságukat hirdették, az én szememben nemes, büszke és bátor állatok voltak, akiket igaztalanul üldöznek, s akiknek akkor is pártjukat kell fognom, ha ellenük esküszik bár a fél világ. Amikor pedig néhány éve Gabbancs fiunk bárányhimlőbe esett, s erre a két kicsit, Katát meg Mukit az ágyába dugtuk, egy füst alatt őket is átsegítendő a ragályon, váratlanul felidéződött bennem az egykori emlék. Gondoltam egyet, és leemeltem a Petőfi-kötetet a polcra. Felolvastam A kutyák dalát meg A farkasok dalát, és elbeszéltem mindazt, ami azon az 1943. decemberi estén történt, és amit egyszer már nekik is meg kellett tudniuk.

Azóta ők is tántoríthatatlan hívei a farkasoknak.

Csakhogy – éppúgy, mint én – sose láttak még egyet se. Kivéve az állatkertieket. De azok valóban nem az igaziak.

Hanem akkor ott, meghallgatván a két verset, az erdész így szólt Mukihoz:

– A szavalatod olyan szép volt, hogy jutalmat érdemelsz – és figyelmesen kipirult arcába nézett. – Ha tényleg farkast akarsz látni – mondta holnap láthatsz.

Mindketten elkerekedett szemmel bámultunk rá. Muki egyszerűen nem jutott szóhoz, de én is csak hebegni tudtam.

– Ezt... komolyan mondja?

– Komolyan hát – erősítette meg.

– De hiszen mindig úgy tudtam, hogy száz. év óta nem él farkas a Tátrában ...

– Igaz – bólintott egyszer már utolsó szálíg kipusztultak. De a háború alatt újból felbukkant néhány példány, a román Kárpátokból menekültek át a harcok elől. Most is él itt egy család. És holnap, ha korán megébredünk, megleshetjük őket.

...Hát így esett meg másnap a mi rendhagyó farkaskalandunk. Mert mondanom se kell, a házban töltöttük végül az éjszakát, hajnalok hajnalán már talpon voltunk, és házigazdánk elvezetett bennünket egy meredek lejtésű, hatalmas irtáshoz, amelynek felső végében gerendából ácsolt magasles emelkedett. A zúzmarás létrán felkapaszkodtunk az állványzat fülkéjébe, ő pedig megmutatta Mukinak, honnan várható a farkasok előjötte az erdőből; napi rendes útjuk ugyanis az irtáson át vezetett ivóhelyükhöz, egy közeli forráshoz, amely a legnagyobb hidegekben se fagyott be. Ott az a magas farakás, azt kell figyelni, kötötte a lelkünkre, mindig onnan bukkannak elő.

Türelmesen vártunk, a szemünkéit meresztgettük, figyeltük a farakást. Nem került gondunkba. Világos éjszaka volt, hótól, holdvilágtól derengett a vidék. De a hold nem a szokott ezüstösen fénylett, hanem sárgásán, és Muki szerint pontosan olyan volt, mint egy nagy lángos, amiből Gabbancs egy jóízűt harapott. És azért a Gabbancs, nem pedig a Kata, magyarázta meg suttogva, mert a Gabbancs sokkal nagyobb tud harapni.

Álldogáltunk, topogtunk, fagyoskodtunk, telt-imáit az idő. Nagy csönd volt. Olyan valószínűtlenül nagy és mély csönd, hogy szorongást keltett, megborzongatta az embert. Időnként felröppent egy-egy éji madár; surrogó röptük szinte fülsértőnek hatott.

– Hát nem jönnek? – szipogott Muki. – Éppen ma nem jönnek? ... Miért nem jönnek? ...

És abban a pillanatban megláttuk őket.

Három surranó árny sötétlett elő a havon. Két nagy és egy kicsi. Lappangva, hangtalan vágtak át az irtáson, de annyira gyorsan, oly alig villanásnyi idő alatt, hogy mire felocsúdtam, már el is tűntek túloldalt, a bakacsinsötét erdőben.

Olyan volt az egész, akár egy látomás. És talán annak is hittem volna, ha mellettem Muki meg nem szólal.

– Ordaskáim ... – suttogta gyengéden.

Nem mondott egyebet.

Halkan, melegen felsóhajtott.
